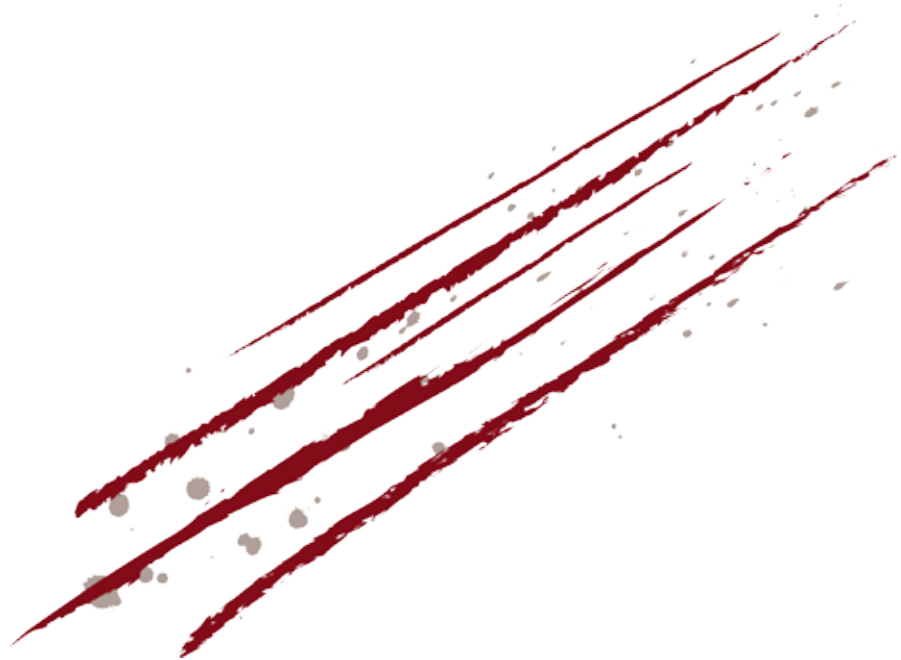

Människohandel och prostitution

Ur ett svenskt perspektiv

REVIDERAD VERSION

Människohandel och prostitution

Ur ett svenskt perspektiv

REVIDERAD VERSION

Tredje rev. upplagan: 2000 ex
Utgivningsår: 2010

Produktion: Länsstyrelsen i Stockholms län
Författare: Emma Stenberg Ribeiro
Redaktör: Patrik Cederlöf
Grafisk form: Länsstyrelsen i Stockholms län

Tryckeri: Davidsons Tryckeri AB Växjö
ISBN: 978-91-7281-393-9

För vidare information om samverkan kontakta
Patrik Cederlöf, nationell samordnare mot prostitution och människohandel,
e-post: patrik.cederlof@lansstyrelsen.se eller gå in på www.nmtsverige.se

Du hittar också rapporten på www.lansstyrelsen.se/stockholm och på
www.unifem.se

Förord

Regeringen har genom sin handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål tagit ett krafttag mot ett av vår tids mest avskyvärda utnyttjanden av människor. Som ett led i detta arbete har Länsstyrelsen i Stockholms län fått ett flertal uppdrag från regeringen. Däribland att på nationell bas utveckla samt effektivisera samverkan i arbetet mot människohandel och prostitution, framförallt mellan myndigheter men även mellan myndigheter och frivilligorganisationer.

Det material du nu har framför dig är en reviderad version av det material som Länsstyrelsen i Stockholms län tog fram 2009 i samarbete med UNIFEM nationell kommitté i Sverige. Det Nationella Metodstödsteamet (NMT) har även bidragit med sin kompetens och materialet innehåller bland annat intervjuer med aktörer inom NMT.

Syftet med materialet är att förmedla en grundläggande kunskap kring prostitution och människohandel. En grundläggande kunskapsbas inom området är ett ovärderligt verktyg för att uppnå en effektiv samverkan, vilket i sin tur är en nödvändighet för att effektivt förebygga och motverka dessa problem.

Britta Karlsson
Socialdirektör, Länsstyrelsen i Stockholms län

Nationellt Metodstödsteam (NMT)

I samråd med de aktörer som har arbetat längst med frågan i Sverige, däribland polismyndigheter, socialtjänster, Rikspolisstyrelsen, Rikskriminalpolisen, Åklagarmyndigheten och Migrationsverket, har ett så kallat Nationellt Metodstödsteam (NMT) inrättats under ledning av Länsstyrelsen i Stockholms län. Arbetet med NMT har utvecklats och kommer att utvecklas vidare under perioden för regeringens handlingsplan, det vill säga fram till december 2010. Målet är att NMT ska permanentas.

Teamet fungerar som en strategisk resurs, först och främst för de län och regioner som hittills inte har bedrivit något eget arbete mot prostitution och människohandel, eller endast i begränsad omfattning. Målgrupper för metodstödet varierar men kan utgöras av exempelvis enskilda myndigheter, enskilda handläggare, samverkansgrupper, enskilda kommuner och län med flera. NMT fungerar även som referensgrupp vid framtagande av material för nationellt bruk. NMT är också ett viktigt forum där möjligheten ges att lyfta operativa frågor gällande utmaningar/problem som kan identifieras i arbetet mot prostitution/människohandel.

Se www.nmtsverige.se.

Kontakt:

Patrik Cederlöf, Nationell samordnare mot prostitution och människohandel.

Telnr: 08-785 40 20, mobil: 0768-254775, e-post: patrik.cederlof@lansstyrelsen.se eller info@nmtsverige.se.

UNIFEM nationell kommitté i Sverige

UNIFEM är FN:s utvecklingsfond för kvinnor och bildades 1975 av FN:s generalförsamling. Elva år senare, 1986, grundades UNIFEM nationell kommitté i Sverige, som är en ideell förening. Den svenska nationella kommittén arbetar utifrån UNIFEM:s strategiska mål, bland annat att minska kvinnors fattigdom i världen, att avskaffa våld mot kvinnor, och att uppnå jämställdhet mellan män och kvinnor.

Se www.unifem.se.

Innehåll

Förord	5
Läsanvisning.....	9
Vad är Människohandel?.....	11
Definition av människohandel	11
Barn	13
Samtycke	13
Begrepp	13
Definition blir brott	14
Hur många utsätts för människohandel?	14
Människohandel i Sverige	18
Rekrytering.....	18
Ursprungsland.....	19
Transport.....	19
Kontrollmetoder.....	20
Marknadsföring/Försäljning	23
Nätverket bakom.....	26
Konsekvenser och orsaker	29
Konsekvenser för den brottsutsatte.....	29
Samhälleliga konsekvenser	29
Orsaker	29
Efterfrågan.....	33
Internationella instrument	39
FN:s konvention för bekämpande av handel med människor och utnyttjande av andras prostitution.....	39

Palermoprotokollet	39
Protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.....	40
CEDAW – FN:s kvinnokonvention	40
Europarådets konvention om bekämpning av människohandel.....	41
EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel.....	41
Svenska människohandelsbestämmelsen	43
Handelsåtgärder.....	43
Otillbörliga medel.....	45
Exploateringssyfte/utnyttjandesyfte	45
Samtycke	45
Gränsöverskridande och icke gränsöverskridande	46
Barn	46
Relaterade begrepp	47
Människosmuggling	47
Barnsexhandel.....	47
Koppleri	48
Köp av sexuella tjänster	50
Källförteckning	53
Svensk lagstiftning	53
Annan nationell lagstiftning	53
Offentligt tryck	53
Rättsfall	53
Internationella instrument	54
Litteratur och rapporter	55
Internet	56
Fotnoter	57

Läsanvisning

Syftet med materialet är att förmedla en grundläggande kunskap om människohandel för sexuella ändamål och prostitution.

Materialet är uppdelat i två delar, en grunddel och en fördjupningsdel. I grunddelen ges läsaren en uppfattning om vad människohandel är, om nätverken bakom, om möjliga konsekvenser och orsaker samt hur bland annat rekrytering, transport och försäljning i Sverige av de brottsutsatta kan gå tillväga. I den fördjupande delen får läsaren en bild av vilka internationella instrument som finns för att motverka människohandel, kunskap om hur den svenska människohandelsbestämmelsen är utformad samt information om människosmuggling, koppleri, barnsexhandel och köp av sexuell tjänst. I materialet återges verkliga fall och intervjuer för att ge läsaren en verklighetsförankrad bild.

Materialet fokuserar på människohandel för sexuella ändamål då det har tagits fram inom ramen för regeringens uppdrag om nationell samverkan för att motverka prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Målsättningen har varit att beskriva människohandel och prostitution utan att enbart fokusera på ett visst kön men bland annat på grund av avsaknad av praktisk erfarenhet och av beprövad information har det inte alltid varit möjligt.

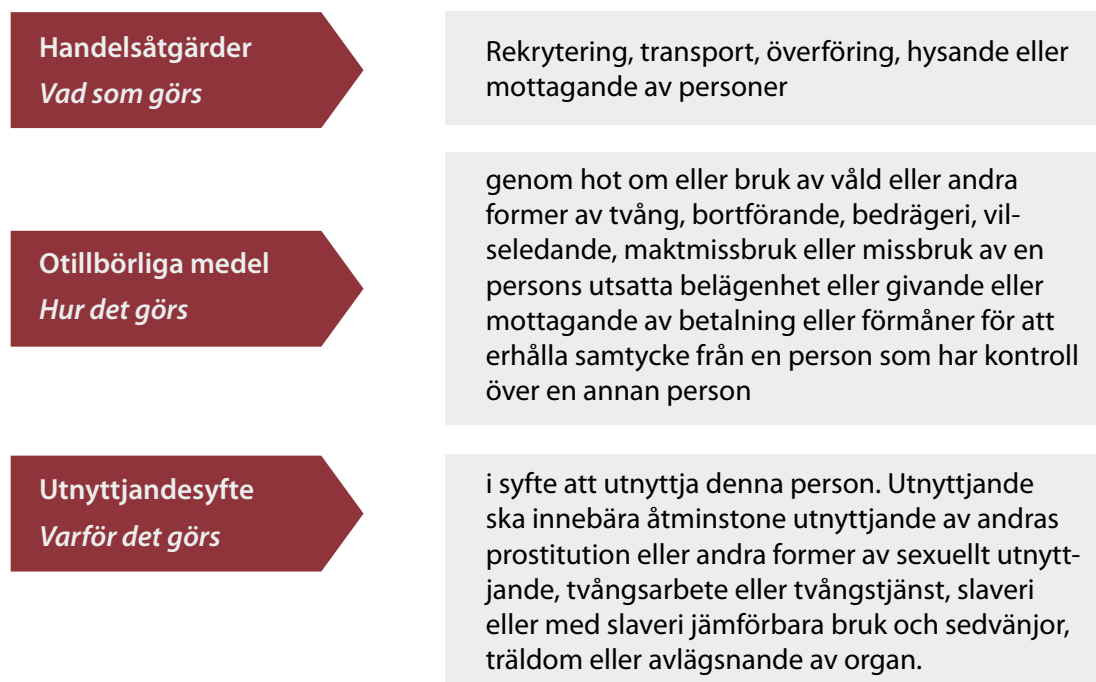
I materialet syftar uttrycket brottsutsatta på personer utsatta för människohandel. Men människohandelsförfaranden har i praxis bedömts som andra brott, såsom koppleri och grovt koppleri. I ett och samma fall kan det också förekomma personer som av domstolen anses ha utsatts för människohandel och andra som anses ha utsatts för koppleri. Viss information i materialet berör således inte endast människohandel för sexuella ändamål utan även koppleri trots att uttryck som brottsutsatta och människohandlare används. När så är fallet redogörs det i fotnoterna.

Vad är Människohandel?

Under de senaste decennierna har en ny slavhandel växt fram, en handel med människor för sexuellt utnyttjande, en handel som drivs av efterfrågan.¹ Människohandel är, precis som den forna slavhandeln, ett cyniskt utnyttjande. Människohandel kan innebära en kränkning av ett flertal grundläggande mänskliga rättigheter, såsom rätt till frihet, rätt till mänsklig värdighet, rätt att inte hållas i slaveri och rätt att vara fri från tortyr, omänsklig eller förnedrande behandling.² Kränkningar av mänskliga rättigheter utgör både en konsekvens av människohandel och en anledning till att människohandel existerar.³ Hur människor kan behandlas som handelsvaror är svårt att begripa, ändå förekommer människohandel överallt. Inte heller Sverige är förskonat.

Definition av människohandel

Den första omfattande internationellt erkända definitionen av människohandel etablerades i Förenta Nationernas (FN:s) protokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn (även kallat Palermo-protokollet).⁴ Människohandel definieras i protokollet som:

Pilarna visar tre olika rekvisit (kriterier) som alla behöver vara uppfyllda för att en gärning ska anses utgöra människohandel. De handelsåtgärder som människohandlaren utför, såsom rekrytering av en person, ska vidtas genom vissa otillbörliga medel såsom hot eller vilseledande och dessutom i syfte att utnyttja personen till exempel för tvångsarbete.⁵

Människohandel är en kedjebrottslighet och består av många olika led, såsom rekrytering och transport. Det betyder inte att alla led behöver förekomma eller att handelsåtgärderna behöver begås i den ordning de återges i definitionen. Handelsåtgärderna kan dessutom utföras av olika personer och i olika länder eller i ett och samma land.⁶

De otillbörliga medlen används för att få den brottsutsatte att underkasta sig utnyttjandet. Men en människohandlare kan bli dömd för människohandel trots att utnyttjandet inte ägt rum. Det som krävs för att dömas för människohandel är syftet att utnyttja personen, det vill säga utnyttjandesyftet.⁷

Det finns flera olika former av människohandel och människohandlarens syfte kan vara att utnyttja den brottsutsatte för exempelvis sexuella ändamål, för avlägsnande av organ eller för tvångsarbete. Att det finns olika former av människohandel utesluter inte att människohandlarens syfte kan vara att använda den brottsutsatte för flera olika ändamål, till exempel både för tvångsarbete och för sexuella ändamål.⁸ I ett svenskt fall har exempelvis två kvinnor tvingats begå stölder på dagtid och utnyttjats i prostitution under kvällar och nätter.⁹

Visste Du att?

I ett fall från Bosnien - Hercegovina hade den brottsutsatte precis återvänt till hemlandet då människohandlaren hittade henne. Hon och hennes barn hotades och hon gavs alternativet att åka tillbaka eller rekrytera någon annan. Hon blev så desperat och rädd att hon rekryterade sin tvillingsyster och sin bästa vän.

Källa: Trafficking of women and children for sexual exploitation in the EU, s. 29.

Verkligt fall

30-åriga Mara bodde i Ukraina med sin man och sina två barn när hon blev erbjuden ett välbetalt arbete som hemhjälp i Italien. När hon väl kom till Italien togs hon istället till en bordell. Ägaren till bordellen berättade att han hade köpt henne och att hon hade en skuld att betala tillbaka. I nio månader kontrollerade mannen henne och hon tvingades sälja sex. Om hon vägrade en köpare blev hon slagen och om en köpare klagade ökade skulden. Mara blev fri när polisen gjorde en räd mot bordellen.

Vad som bland annat hände i detta fall var att Mara rekryterades (handelsåtgärder) genom att människohandlaren vilseledde (otillbörliga medel) henne i syfte att utnyttja henne för sexuella ändamål (utnyttjandesyfte).

Källa: Trafficking in Persons Report, s. 26.

Barn

Om den brottsutsatte är ett barn, det vill säga en person under 18 år, krävs det inte att något otillbörligt medel har använts för att handlingen ska kunna dömas som människohandel. Det innebär att när det gäller barn behöver inte människohandlaren ha vilselett eller hotat barnet. Det är tillräckligt att människohandlaren vidtagit en handelsåtgärd i syfte att utnyttja barnet för att gärningen ska kunna utgöra människohandel.¹⁰ Barn anses vara särskilt sårbara och ska därför ges ett större skydd än vuxna.

Samtycke

Att en brottsutsatt har samtyckt till utnyttjandet saknar betydelse om något av de otillbörliga medel som räknas upp i definitionen har använts.¹¹ Den brottsutsatte måste känna till all relevant fakta och kunna samtycka frivilligt för att det ska vara ett juridiskt relevant samtycke.¹² En brottsutsatt kan till exempel ha gått med på att transporteras någonstans och även samtyckt till att utföra sexuella tjänster men om den brottsutsatte vilseletts gällande de verkliga villkoren eller om den brottsutsattes utsatta belägenhet har missbrukats saknar samtycket betydelse. (Se vidare i avsnitt Svenska människohandelsbestämmelsen).

Begrepp

Människohandel benämns gränsöverskridande när den brottsutsatte har rekryterats eller transporterats från ett land till ett annat land.¹³ Det land varifrån den brottsutsatte hämtas benämns ursprungsland och det land där utnyttjandet är tänkt att äga rum benämns destinationsland. De länder som den brottsutsatte passerar på väg till destinationslandet kallas transitländer eller genomfartsländer.¹⁴ Inom Europa finns såväl ursprungs- som destinationsländer. Sverige är framförallt ett destinations- och transitland. Det är viktigt att poängtera att människohandeln också sker inom ett lands gränser, det vill säga är icke gränsöverskridande.¹⁵

Definition blir brott

Enligt artikel 5 i Palermoprotokollet är de länder som ratificerat (godkänt)¹⁶ protokollet skyldiga att kriminalisera människohandel. (Läs mer i avsnitt Internationella instrument). I Sverige kriminaliserades människohandel för sexuella ändamål i juli 2002. Alla andra former av människohandel såsom människohandel för arbetskrafts-exploatering kriminaliserades först två år senare, i juli 2004.¹⁷ Lagen utvidgades då också till att omfatta icke gränsöverskridande människohandel. I juli 2010 ändrades lagstiftningen återigen, med syftet att tydliggöra brottsbeskrivningen och effektivisera tillämpningen. (Se avsnitt Svenska människohandelsbestämmelsen).

Hur många utsätts för människohandel?

Det är svårt att uppskatta antal brottsutsatta eftersom det rör sig om en illegal verksamhet. Dessutom försvåras uppskattningen på grund av att personer i prostitution, människohandlare, brottsutsatta och illegala immigranter ofta utgör en dold grupp.¹⁸ En del länder har dessutom inte en specifik människohandelsbestämmelse.¹⁹ Trots svårigheter har bland annat United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR, FN:s flyktingorgan) försökt att beräkna antalet. Enligt UNHCR utsätts årligen mellan 700 000 och fyra miljoner män, kvinnor och barn för människohandel.²⁰ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC, FN:s organ mot brott och narkotika) har också konstaterat att flera miljoner personer är utsatta för människohandel varje år.²¹

En studie från UNODC (UNODC:s globala studie) visar att cirka 79 procent av de personer som år 2006 utsattes för människohandel utnyttjades för sexuella ändamål.²² Enligt samma studie var de flesta brottsutsatta, som upptäcktes mellan 2003 och 2006, kvinnor. Kvinnorna utgjorde i genomsnitt 65 till 75 procent av de brottsutsatta. Mellan 15 till 25 procent av de brottsutsatta var barn och ungefär 15 procent var män. I studien framgår att även om det är troligt att arbetskraftsexploatering och manliga brottsutsatta kan gå oupptäckta, är människohandel för sexuella ändamål med kvinnor överrepresenterat till och med i länder där andra former av människohandel upptäcks kontinuerligt.²³

Rikskriminalpolisen har tidigare uppskattat att år 2003 fördes mellan 400 och 600 kvinnor till Sverige för att utnyttjas i prostitution. Rikskriminalpolisen har emellertid mellan åren 2004 och 2009 valt att inte göra någon sådan uppskattning. År 2009 anmäldes 60 människohandelsbrott, varav 34 gällde sexuella ändamål och 26 andra ändamål än sexuella.²⁴

Intervju Kajsa Wahlberg, nationell rapportör om människohandel, Rikskriminalpolisen

Är det möjligt att uppskatta antal brottsutsatta som kommer/förs till Sverige varje år för att utnyttjas för människohandel för sexuella ändamål?

– Enligt Rikskriminalpolisen är det inte möjligt att göra en uppskattning av hur många personer som kan föras till Sverige varje år för att utnyttjas för människohandel för sexuella ändamål. För det första är antalet brottsutsatta som upptäcks i Sverige till stor del avhängigt de resurser som polismyndigheterna lägger ner på att uppdaga denna brottslighet. Här skiftar polisens insatser kraftigt från län till län och från år till år. För det andra går det inte att identifiera eller ens lokalisera alla personer som kan komma att nämnas under telefonavlyssning eller iakttagas under polisens spaning. För det tredje är det svårt att bara inskränka sig till att uppskatta antalet personer utsatta för människohandel då flera av dessa utredningar resulterar i domar om koppleri/grovt koppleri.

Hur många av de brottsutsatta i Sverige är flickor och kvinnor?

– Samtliga personer utsatta för människohandel för sexuella ändamål har varit flickor och kvinnor.

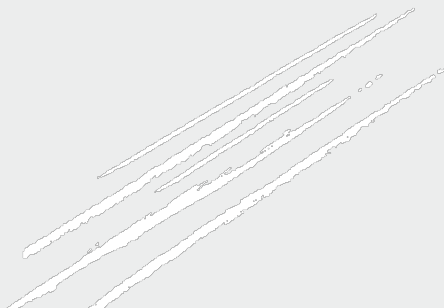
Vilken form av människohandel är den mest vanliga i Sverige?

– Av det vi ser så är det människohandel för sexuella ändamål.

Hur stor del av den svenska sexindustrin har anknytning till den organiserade brottsligheten?

– Hur stor del är svårt att säga, men den största delen av den svenska sexindustrin är med största sannolikhet knuten till den organiserade brottsligheten på ett eller annat sätt.

(Intervjun är utförd 2009).

Visste Du att?

De vanligaste destinationsländerna i Europa är: Österrike, Belgien, Frankrike, Tyskland, Italien, Nederländerna, Spanien och Storbritannien.

Uppgiften är från 2007.

Källa: Trafficking Human beings in the European Union, s. 3.

Visste Du att?

Baserat på uppgifter från UNODC upptäcktes 7 300 brottsutsatta i Väst- och Centraleuropa under 2006. Om en av 20 brottsutsatta upptäcks ger det en uppskattning på cirka 140 000 personer utsatta för människohandel för sexuella ändamål i Europa. UNODC gör också uppskattningen att ungefär en person av sju i prostitution är utsatt för människohandel. Siffran 140 000 brottsutsatta kan också ge en uppskattning av vad människohandlarna kan tjäna per år, vilket är runt 2,5 miljarder Euro.

Trafficking in persons to Europe for sexual exploitation, UNODC, 2010, s. 7.

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare tilltalade.

Josef bodde i Ukraina. Mark erbjöd Josef arbete på sitt kontor i Moskva. Josef skulle få betalt utan att behöva arbeta. Josef var handikappad och enligt Mark skulle det innebära en skattelättnad att anställa en handikappad. Josef tackade först nej men accepterade efter en tid. När de var på väg till Moskva berättar Mark att arbetet består av att Josef ska tigga på tunnelbanan i Moskva men att lönen är densamma. Josef blev rädd och kände att han inte hade något val, Mark hade hans pass och han saknade pengar. Något senare tänkte han emellertid att det var lika bra att tjäna lite pengar. I Moskva mötte de Patrik (Marks son) och Svetlana och de åkte till deras lägenhet. Där bodde två andra handikappade som också tiggde. Patrik tog hand om Josefs pass. De berättade för Josef hur han skulle tigga. Han tiggde från sju på morgonen till elva på kvällen varje dag förutom måndagar. Han skämdes för att tigga och drack vodka på kvällarna för att somna. Han försökte rymma två gånger. Han blev misshandlad och hotad. De tog honom till Ukraina för att ordna resehandlingar till honom. De återvände sedan till Moskva. Senare for de till Moldavien där de stannade i två månader för att skaffa falska rumänska ID-kort för att kunna komma in i Sverige. De åkte sedan till Moskva för att flyga till Palma de Mallorca och flög dagen efter till Sverige. Josef tiggde även i Sverige. Han lyckades till slut fly och gick till polisen.

Dömdes fallet som människohandel? Ja, tingsrätten ansåg att även om Josef accepterat den uppkomna situationen under resan till Moskva kunde det konstateras att han inte skulle ha gett sig av om han redan i Ukraina hade fått veta att arbetet gällde tiggeri. Han har dessutom inte fått någon lön att disponera över. Det som han har tjänat på sitt tiggeri har andra tagit och förfogat över. Tingsrätten ansåg att Josef blivit vilseledd. Medan Josef tiggde stod han under bevakning och Patrik ringde till bevakaren för att kontrollera Josefs tiggeri. Tingsrätten bedömde också att Josef hade befunnit sig i en utsatt belägenhet med sitt handikapp och sin svåra ekonomiska situation i hemlandet. Utnyttjandesyftet var tiggeri vilket tingsrätten bedömde som en form av tvångsarbete.

Denna dom är den första i Sverige gällande människohandel för andra ändamål än sexuella. Stockholms tingsrätt Dom 2009-01-30 Mål nr B10768-08. Se även Svea Hovrätt Dom 2009-06-11 Mål nr B 1479-09.

Människohandel i Sverige

Människohandel består, såsom framkom ovan, av flera olika led, såsom rekrytering och transport. Trots att ett utnyttjande inte behöver äga rum för att en gärning ska kunna anses utgöra människohandel, utnyttjas många av de brottsutsatta innan de upptäcks, och säljs på den svenska sexmarknaden.

Rekrytering

Människohandlarna tvingar och övertalar de brottsutsatta men det är vanligt att de brottsutsattas sårbarhet utnyttjas för att få dem att lämna sin hemmiljö eller att de vilseleds. En del brottsutsatta tror att de ska arbeta som till exempel au pair, servitris eller städare. De flesta vet emellertid att de kommer att utnyttjas i prostitution men blir vilseledda gällande de verkliga villkoren, det ekonomiska upplägget, levnadsförhållandena, övergrepp och graden av personlig frihet.²⁵ Ofta befinner sig de brottsutsatta också i en så utsatt situation att de inte har möjlighet att avböja ett erbjudande om arbete i ett annat land trots att det kan finnas en risk för att de utnyttjas på något sätt.²⁶

Människohandlarna har ofta stark anknytning till det land som de brottsutsatta kommer ifrån eller där de varit bosatta. Det innebär vidare att människohandlarna bör ha goda kunskaper om de brottsutsattas levnadsförhållanden och deras ekonomiska och sociala förutsättningar i ursprungslandet. En kunskap som utnyttjas för att rekrytera och kontrollera de brottsutsatta. Många av människohandlarna har också kunskap om det svenska samhället och behärskar det svenska språket.²⁷

Brå:s (Brottsförebyggande rådets) traffickingstudie, baserad på en studie som genomfördes i Sverige, Finland och Estland 2007 till 2008,²⁸ har visat att det är vanligt att rekryteringen sker informellt via personer i hemlandet såsom vänner, familj samt bekanta. Informell rekrytering kan ske på bordeller, barer och strippklubbar. De brottsutsatta rekryteras då vanligtvis av professionella rekryterare men det är inte ovanligt att rekryteringen på bordeller sker via vänner och kollegor. Den informella rekryteringen sker också via Internet. Det händer att den som rekryterar inleder en

Visste Du att?

Chatforum på nätet används av köpare för att utbyta kommentarer. Exempelvis kommenterades en thailändsk kvinna. En köpare sade att kvinnan var vacker och bra men att hon var lite stel och verkade ledsen och så vidare. Det gjorde att han inte var riktigt nöjd med henne eftersom hon inte spelade tillräckligt bra.

Källa: The Organisation of Human Trafficking, s. 81 till 82.

relation med den brottsutsatte. Det finns också svenska fall där en rekryteringsavgift har betalats till en bordell i ursprungslandet för att köpa en kvinna. Formell rekrytering är inte lika vanlig men sker bland annat via annonser i tidningar och tidskrifter.²⁹

Det är viktigt för människohandlarna, speciellt i nätverken med hög organisationsgrad, att möta efterfrågan på marknaden. De vill därför rekrytera personer med vissa egenskaper och färdigheter. Det kan handla om att personen ska vara undergiven eller ha vissa språkkunskaper men även specifika hårfärger kan vara viktigt i vissa fall.³⁰ (Läs mer i avsnitt Efterfrågan).

Ursprungsland

Sverige utgör ett destinationsland för brottsutsatta från ett flertal olika länder. De brottsutsatta som förekommit i människohandelsfall mellan juli 2002 och mars 2008 har haft sin hemvist i Albanien, Estland, Polen, Bulgarien, Ryssland, Rumänien, Serbien, Slovakien, Kosovo och Montenegro.³¹ Information inkommen till polisen under 2009 visar på att de utländska flickor och kvinnor som rekryterats till Sverige för prostitutionsändamål i första hand kommer från Östeuropa (framförallt Ryssland, Estland, Rumänien och Ungern), Albanien, Thailand och Nigeria.³²

Transport

Människohandlarna använder i stor utsträckning de enklaste och billigaste transportmedlen. Transportmedel som färja, tåg, bil, buss och flyg förekommer.³³ Många av de brottsutsatta reser med lagliga dokument och betalar för sina egna resor men i ett flertal fall organiserar och ordnar människohandlarna transporten. Det händer också att människohandlarna använder falska eller andra personers passhand-

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare tilltalade.

I Kosovo blev Sonja, som var under 18 år, kontaktad av Sebastian som förmådde henne att bege sig till en lägenhet. Där blev hon inspärrad i tio dagar innan hon blev intvingad i en personbil som kördes av Filip till Sverige. Filip var tillsagd att döda henne "om hon gjorde något på vägen". Sebastian tog emot henne i Sverige och hotade samt örfilade henne. Sebastian våldtog Sonja vid flera tillfällen och tvingade henne att sälja sex. Detta skedde genom misshandel och hot. Hon hade inga passhandlingar och visste inte var hon befann sig. Hon var rädd för Sebastian och vågade inte fly.

Dömdes fallet som människohandel? Ja, Filip dömdes för människohandel och Sebastian för människohandel samt våldtäkt.

Källa: Borås tingsrätt Dom 2005-05-18 Mål nr B 436-05 och Hovrätten för västra Sverige Dom 2005-07-06 Mål nr B 2557-05. Hovrätten ändrade inte domen gällande det som anförts.

lingar för att dölja sin egen och de brottsutsattas identitet. De brottsutsatta kan resa ensamma, i sällskap med andra brottsutsatta eller med människohandlarna. Människohandlarna används också som referenspersoner för visum och det händer att de brottsutsatta instrueras att låtsas som att de är släktingar till människohandlarna. Det inträffar dessutom att människohandlarna lånar pengar till de brottsutsatta för att de vid tullen ska kunna visa upp att de har tillräckligt med pengar för att försörja sig under sin vistelse i Sverige. När de brottsutsatta kommit till Sverige får de i många fall själva ta sig till en överenskommen adress, oftast en lägenhet, eller så förs de dit av människohandlarna.³⁴

Kontrollmetoder

Människohandlaren använder olika metoder för att hålla kvar de brottsutsatta inom sin organisation och sitt nätverk. Det kan röra sig om våldtäkt, våld och hot om våld eller inlåsning. Studier visar emellertid att människohandlarna använder mindre våld nuförtiden vilket kan ha sin förklaring i att de försöker undvika höga straff. I många fall använder sig människohandlarna istället av subtila kontrollmetoder.³⁵

De brottsutsatta har ofta en sådan bakgrund och är försatta i en sådan situation att när de väl är i Sverige befinner de sig i "ett osynligt fängelse" och behöver inte låsas in för att förhindra flykt.³⁶

Visste Du att?

I ett flertal svenska fall förekommer ett specifikt bussföretag. I ett av de fallen berättar en brottsutsatt som fördes till Sverige via det bussföretaget i ett polisförhör att busschauffören samlade in bland annat deras pass. Han lämnade sedan över passen till människohandlaren.

Källa: The Organisation of Human Trafficking, s. 67. (Informationen i stycket kan även beröra koppleri).

Visste Du att?

Voodoo, eller så kallad juju, har använts i Europa i syfte att kontrollera kvinnor från Nigeria. I Sverige har, i ett kopplerifall, riter och liknande använts för att utöva påtryckningar på några av kvinnorna att fortsätta med prostitution. Rikskriminalpolisen har gjort en grov uppskattning att ett 50-tal nigerianska kvinnor blivit utsatta för människohandel för sexuella ändamål till Sverige under 2009.

Källa: Organisation of Human Trafficking, s. 111 och Göteborgs tingsrätt Dom 2008-11-20 Mål nr B 9080-08 och Hovrätten för västra Sverige Dom 2009-01-21 Mål nr B 4924-08 och Lägesrapport 11, s. 11 och 12.

En av de kontrollmetoder som används är kontroll via telefon. Mobiltelefoner används som kontrollredskap genom att människohandlarna ringer oavbrutet, inklusive under tiden de brottsutsatta är med köpare.³⁷

En vanlig metod är att kontrollera de brottsutsatta genom att skuldsätta dem och därmed göra dem ekonomiskt beroende. Detta kan människohandlarna göra till exempel genom att betala resan till destinationslandet. Det händer att människohandlaren köpt biljetten till Sverige och att den brottsutsatte inte har några egna pengar när hon/han anländer. Utöver detta kan de brottsutsatta tvingas betala exempelvis för oskälig hyra, transporter och internetannonsering. Detta gör att den brottsutsatte aldrig tjänar tillräckligt mycket pengar för att göra sig skuldfri. Ett sätt för människohandlarna att förhindra att de brottsutsatta får tillgång till pengar är att sköta kontakten med köparna. Därtill kan de brottsutsattas vinst och antal köpare kontrolleras. Att den brottsutsatte får pengar kan däremot få den brottsutsatte att känna att han eller hon tjänar på utnyttjandet och kan därför känna sig medskyldig.³⁸

Även om det i dagsläget är mindre vanligt än tidigare händer det att människohandlarna tar hand om de brottsutsattas pass för att öka kontrollen över dem.³⁹ Det förekommer dessutom att de brottsutsattas redan existerande drogmissbruk utnyttjas eller att de brottsutsatta erbjuds droger för att skapa ett missbruk med syftet att de ska bli mer lätthanterliga.⁴⁰

En av de mest subtila kontrollmetoder som människohandlarna använder sig av är att försöka vinna de brottsutsattas förtroende, i syfte att skapa ett beroende. Människohandlarna utnyttjar att de brottsutsatta kommer till Sverige utan att kunna det svenska språket och att de befinner sig i en ny miljö och hjälper dem med alla praktiska angelägenheter. Beroendet används sedan för att kontrollera dem. Det är inte heller ovanligt att den brottsutsatte och människohandlaren har ett förhållande.⁴¹ De brottsutsatta kan ibland till och med identifiera sig med människohandlarna som en följd av sin beroendeställning till dem (jämför med det så kallade Stockholmsyndromet).⁴²

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare tilltalade och målsägande.

Oskar rekryterade Nadja som endast var 17 år och ordnade hennes transport från Polen till Sverige i syfte att utnyttja henne för tillfälliga sexuella förbindelser. Han kände till Nadjas låga ålder. Han kom att ekonomiskt utnyttja den prostitution som Nadja ägnade sig åt. Oskar hade kontroll över Nadja eftersom han var 15 år äldre och eftersom Nadja varken kunde svenska eller hade några pengar.

Dömdes fallet som människohandel? Ja, Oskar dömdes för människohandel.

Källa: Göteborgs tingsrätt Dom 2005-07-13 Mål nr B 4385-05.

Flera av dem som har utsatts för människohandel i Sverige har aldrig tidigare rest utanför sina ursprungsländer. De saknar kunskap om hur det svenska samhället fungerar och om möjligheter att få hjälp från polis, sociala myndigheter och frivilligorganisationer.⁴³ De kan också ha dåliga erfarenheter från polis och sociala myndigheter i hemlandet. Olika erfarenheter visar att personer utsatta för människohandel för sexuella ändamål många gånger har ett bristande förtroende för myndigheter och inte är så villiga att tala med polisen. Genom telefonavlyssning har det bekräftats att människohandlarna även instruerar de brottsutsatta att påstå att de driver prostitutionverksamhet i egen regi om de anträffas av polis. De kan även känna skam och skuld över att tala om de sexuella övergrepp de varit med om. Andra möjliga stressmoment för de brottsutsatta kan vara det faktum att de vistas i landet illegalt. I vissa fall tror de brottsutsatta dessutom att det är olagligt att sälja sexuella tjänster. Därutöver kan de vara rädda för att släkt och grannar i hemlandet ska få reda på att de har varit i prostitution.⁴⁴

Det kan hända att den brottsutsatte inte uppfattar sig själv som brottsutsatt och inte har någon kunskap om människohandel utan kanske till och med uppfattar sin situation som en konsekvens av egna dåliga beslut och känner sig tvungen att fullfölja det avtal som han/hon ingått.⁴⁵ Det finns såväl brottsutsatta som aldrig tidigare utnyttjats i prostitution såsom de som utnyttjats i prostitution i många år. För de brottsutsatta som tidigare utnyttjats i prostitution i hemlandet kan övergreppen som de sedan utsätts för av köpare och människohandlare i Sverige redan vara normaliserade.⁴⁶

Intervju Jenny Westerstrand, doktor i juridik

Finns det något typiskt tillvägagångssätt när det rör sig om människohandel för sexuella ändamål?

Människohandel för sexuella ändamål är spridd över jorden och de lokala förutsättningarna är centrala, men skiftande. Dock finns förstas mönster i de olika kontexterna. Generellt är det exempelvis ofta inte fråga om brutalt tvång och öppet våld i rekryteringsfasen, utan om fagra löften. Dessa blir sedan gradvis förbytta i en krass verklighet, där beroendeställningar skapas och skrämsel och ekonomiskt tvång används. Även den brottsutsattes egen uppgivenhet kan vara ett vapen för människohandlarna; många brottsutsatta vet att de inte får det bättre om de skickas hem, så de lever på hoppet om att en dag bli fria och tjäna mer pengar. Här föds också nya människohandlare, kvinnor som axlar rollen som "madamer" den dag de själva inte hålls kvar med tvång, exempelvis för att de inte längre är lönsamma i prostitutionverksamheten.

(Intervjun är utförd 2009).

Marknadsföring/Försäljning

Internet har blivit den största marknadsplatsen för försäljning av sexuella tjänster. De nätverk som använder Internet i marknadsföringssyfte är främst de något större. Organisationen bakom sexindustrin på nätet kan ofta vara dold och osynlig. Det kan till viss del ha att göra med att människohandlarna vet att köpare ogärna köper sexuella tjänster av en person utsatt för människohandel. Annonserna har i de flesta fall lagts ut av människohandlarna men utformas så att det ska se ut som om det är de brottsutsatta som själva ligger bakom dem. I många svenska fall etableras kontakten mellan köparen och den brottsutsatte eller människohandlaren genom att köparen skickar ett mejl eller ringer det nummer som står i annonsen.⁴⁷

Det finns såväl hemsidor som är direkt inriktade på prostitution eller sidor med pornografiskt material som också innehåller annonser om sexuella tjänster eller länkar till annonserna, som hemsidor utan direkt anknytning till sex som också förmedlar sexuella tjänster. Via annonser på Internet kan köpare få kontakt med bokningscentraler i utlandet för att boka personer som antingen redan befinner sig i Sverige eller som reser till Sverige för att utföra sexuella tjänster på så kallade "City tours". "City tours" innebär att personer reser till en viss stad under en viss tidsperiod och köpare kan förboka tider för sexuella tjänster. De servrar och webbhotell, där de stora sidorna via vilka sexuella tjänster bjuds ut lagras, finns ofta i länder som har en liberal lagstiftning när det gäller prostitution.⁴⁸

Eskortservice och lägenhetsbordeller är exempel på det som marknadsförs på nätet. I vissa fall är de kombinerade. I lägenhetsbordeller som förekommit i svenska fall har ett flertal brottsutsatta sålt sexuella tjänster samtidigt i en och samma lägenhet. I många av fallen nyttjas lägenheten även som bostad för de brottsutsatta. Även gruppsexträffar marknadsförs och planeras via Internet.⁴⁹ Kontakter genom så kallade communities, chattforum eller kontaktprogram som msn bedöms i dag också

Visste Du att?

På det största danska prostitutionsforumet på nätet finns en svensk sektion. Till skillnad från i Sverige är det i Danmark lagligt att köpa sexuella tjänster så svenska köpare från södra Sverige åker till Danmark och köper sexuella tjänster eller köper danska eskorter som kommer till dem i södra Sverige.

Källa: The Organisation of Human Trafficking, s. 78.

utgöra en betydande del av prostitutionsmarknaden. Sexuella tjänster marknadsförs även via restauranger och caféer. Marknadsföring och försäljning av sexuella tjänster sker också inom de personliga nätverken.⁵⁰

Det har hänt att personer utsatta för människohandel tvingats sälja sexuella tjänster på gatan. Det är framförallt de mindre nätverken som är involverade i gatuprostitution. I Sverige används även massageinstitut för sexuella ändamål.⁵¹ Utav de cirka 90 thaimassagesalongerna i Stockholm och dess närområde erbjuder ett flertal erotisk massage. Det finns även information om att utländska kvinnor som skulle kunna vara utsatta för människohandel säljer sexuella tjänster i barer och i restauranger. De brottsutsatta kan också utnyttjas på hotellrum dit köparna får komma eller så förflyttar de brottsutsatta sig till köparna, antingen på egen hand eller genom att de eskorteras av människohandlarna. Detta annonseras ofta som "in calls" och "out calls".⁵²

Rikskriminalpolisen uppger att information och förundersökningar tyder på att människohandel inte endast förekommer i storstäderna utan även på mindre orter.⁵³

Visste Du att?

Konkurrensen inom den globala sexmarknaden är låg och att det inte är ovanligt att olika grupperingar samarbetar genom att till exempel byta kvinnor med varandra.

Källa: Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, s. 65 till 66.

Visste Du att?

Det har visat sig att taxichaufförer har varit involverade i gatuprostitution genom att de, som en tjänst eller för extra dricks, visar och kör taxikunder till de stora prostitutionsgatorna. I Sverige har en taxifirma till och med varit involverad i koppleri. Taxichaufförerna väntade utanför strippklubbar på kunder. De frågade sedan kunderna om de ville köpa sexuella tjänster. Taxichauffören ringde därefter en kvinna och hämtade upp henne antingen hemifrån eller från ett annat sexköp och körde sedan köparen och kvinnan till ett hotell eller till köparens hem. Vid flera tillfällen betalades både taxiresan och sexköpet i taxibilen.

Källa: Göteborgs tingsrätt Dom (deldom) 2004-12-30 Mål nr B 9637-04 och Hovrätten för västra Sverige Dom 2005-03-16 Mål nr B 1227-05. Hovrätten ändrade tingsrättens dom från grovt koppleri gällande tre tilltalade till koppleri av normalgraden. (Den fjärde tilltalade dömdes för koppleri av normalgraden av tingsrätten). Se även The Organisation of Human Trafficking, s. 90 och 93.

Det förekommer också arrangerade sexfester där de brottsutsatta tvingas sälja sexuella tjänster. I ett svenskt fall berättar en kvinna att hon aldrig visste om det var två män som väntade på henne eller en grupp av män. I ett annat fall tvingades de brottsutsatta att ha sex med köpare på sexfester framför en publik.⁵⁴

De brottsutsatta säljs också vidare till andra människohandlare, till exempel sålde några människohandlare i Sverige en kvinna till andra människohandlare i Norge för 2000 euro.⁵⁵

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare tilltalade och målsägande.

Krister träffade Anna i Slovakien. Krister förstod att Anna befann sig i en utsatt situation men föreslog ändå att Anna skulle åka till Tyskland för att arbeta där. Anna trodde att hon skulle kunna tjäna pengar för att kunna betala tillbaka en skuld hon hade till maffian. Men så blev det inte. Anna togs i Tyskland till en bordell. Krister tog hand om Annas legitimation och visste också därför att hon endast var 17 år gammal. Hon var i stark beroendeställning till Krister, utan egna pengar, kontakter och språkkunskaper och var under hans kontroll. De åkte sedan till Danmark där de fick kontakt med Martin. Efter det åkte de till Sverige och började övernatta hos Rudolf. Även Martin och Rudolf kände till att hon var under 18 år. Det var framförallt via Martin som prostitutionen organiserades men genomfördes oftast i samarbete med Krister. Även Rudolf förmedlade några köpare.

Dömdes fallet som människohandel? Ja, Krister och Martin dömdes för människohandel och Rudolf för koppleri.

Källa: Malmö tingsrätt Dom 2010-01-14 Mål nr B 3745-09.

Nätverket bakom

I Sverige är de delar av brottsliga grupperingar som uppdagas ofta småskaliga, men kan tillhöra större nätverk i ursprungsländerna. Vid ett tillslag mot en bordell i Sverige finner polisen sällan fler än två till fyra kvinnor samt ett antal köpare. Siffran kan jämföras med att det är vanligt att 20 till 60 kvinnor ingår i en kriminell affärsverksamhet i Europa.⁵⁶

Strukturen på de kriminella organisationer som avslöjas i Sverige varierar. De kan ha allt från anknytning till den organiserade brottsligheten till att bestå av familjeliknande konstellationer.⁵⁷

Nätverken består av både män och kvinnor med olika etniska ursprung. De personer som legat bakom de verksamheter som utretts under 2007, 2008 och 2009 har varit män samt några kvinnor från Sverige, Estland, Ryssland, Nigeria, Albanien, Rumänien, Thailand, Ukraina, Moldavien och Syrien. Flertalet av de kvinnor som är involverade har tidigare utnyttjats i prostitution. Kvinnorna används som rekryterare och "platschefer" då de antas ha lättare att få andra kvinnors förtroende.⁵⁸ UNODC:s globala studie visar på att kvinnor har en större roll som förövare i människohandel än i andra brottstyper.⁵⁹

Verksamheten kan i stort sett styras från vilket land som helst vilket gör det svårt att få fram bevis som knyter människohandlarna fysiskt till kvinnorna. Pengatransaktionen mellan de brottsutsatta och människohandlarna sker ofta på offentliga platser eller under färd med allmänna kommunikationsmedel för att försvåra upptäckt.⁶⁰

De största grenarna inom den gränsöverskridande organiserade brottsligheten är vapen, narkotika och människohandel. Den organiserade brottsligheten är till stor del multikriminell och mångfacetterad, det vill säga, den är verksam inom flera kriminella grenar samtidigt. Människohandlarna begår alltså även andra brott som typiskt sett förekommer inom den organiserade brottsligheten såsom narkotikabrott och vapenbrott. De grupperingar som tillhandahåller bordeller i Sverige är desamma som figurerar i samband med till exempel smuggling av alkohol och droger.⁶¹ Den brottsutsatte kan till och med användas som kurir för narkotika eller valuta under transporten till destinationslandet.⁶² Dessutom används pengar som genereras inom människohandel till att finansiera andra typer av brottslighet.⁶³

Den organiserade brottsligheten har även kopplingar till legal ekonomisk verksamhet. Pengar från illegal verksamhet investeras exempelvis i lagliga företag. Restaurangbranschen är ett exempel på en legal bransch som används för att tvätta pengar.⁶⁴

Intervju Jonas Trolle, kriminalinspektör vid Spaningsroteln city, människohandelskommissionen

Är de nätverk som är involverade i människohandel även involverade i annan kriminell verksamhet?

-Vi vill påstå att de flesta nätverken är "multikriminella", det vill säga att de ägnar sig åt allt som kan ge dem pengar. I de ärenden vi handlägger är det främst följande brottstyper som blir aktuella, utöver människohandelsrelaterade brott (människohandel, koppleri och köp av sexuell tjänst); narkotikabrott, stöld och tillgreppsbrott, olika former av ekonomisk brottslighet, bruk av falska handlingar, våldsbrottslighet såsom övergrepp på de brottsutsatta, utpressningar samt vapenbrott. Självklart finns det fler brottstyper men dessa är de vanligaste.

- Notabelt är att även människohandelsrelaterade brott kan förekomma hos brottslingar som normalt sett ägnar sig åt annan brottslighet, de är också "multikriminella". Det är viktigt att den kunskapen når ut till poliser som har andra specialområden så att de även söker utreda människohandelsrelaterade brott. Just nu händer det dock mycket på det området. Fler och fler får upp ögonen för att vi måste följa brottsligheten i alla dess skepnader och över alla gränser.

Hur arbetar polisen främst med människohandel?

-Vi försöker arbeta så brett som möjligt. Slå så hårt det bara går och framförallt söka ta de tillgångar som generats av människohandlarna. Vi har tämligen omfattande spaningsinsatser, ofta med hemliga tvångsmedel (till exempel telefonavlyssning) som komplement. Dessa insatser syftar till att få bort så mycket som möjligt av en organisation. Vi genomför däremellan mycket korta spaningsinsatser, i andra mindre ärenden, med snabba tillslag i syfte att störa verksamheten för att göra marknaden i Stockholm mer oattraktiv.

(Intervjun är utförd 2009).

Verkliga fall

Kvinnor från Ryssland sålde sex i Sverige och i Tyskland. Troligtvis låg samma organisatör bakom verksamheten i både Sverige och Tyskland. I fallet förekom även narkotika, dels då kvinnorna missbrukade, dels då männen som var kopplare/pojkvänner till kvinnorna sålde och distribuerade narkotika.

Källa: Organiserad brottslighet - ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, s. 32.

I ett svenskt fall fungerade en pizzeria som en central för kriminell verksamhet. Basen för verksamheten var den jugoslaviska maffian som samarbetade med kriminella från Ryssland och Estland. Polisen känner till ett tiotal kvinnor från Estland som såldes på restaurangen och som skickades till köpare därifrån. När polisen gjorde tillslag mot restaurangen var det med anledning av prostitutionsverksamheten. Men vid tillslaget upptäcktes även stora mängder av illegal sprit och cigaretter, samt 300 g amfetamin och ett antal vapen.

Källa: Organiserad brottslighet - ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, s. 32.

Intervju Bosse Svennecke, socialsekreterare på prostitutionsgruppen i Göteborg

- Att bistå de brottsutsatta med skyddade boenden så fort som möjligt är viktigt. Saker som att ordna nya kläder och då speciellt underkläder, kan vara av stor betydelse då kläderna kan stå för väldigt negativa minnen/känslor.
- Under den första tiden är de brottsutsatta oftast oerhört rädda för att prata om vad som har hänt. Detta mycket beroende på en realistisk rädsla för människohandlarna. De har hotat den brottsutsatte att om hon/han berättar så händer olika saker med henne/honom. De brottsutsatta vill även förtränga alla hemska upplevelser, vilket de tror kan ske genom att försöka visa att det inte har hänt. De kan skratta och tyckas vara i en bra psykisk form. "Dubbelheten" kan visa sig på flera olika sätt.
- Ofta får de brottsutsatta fysiska besvär såsom magsmärter, näsblod, sömnsvårigheter och inte minst matsvårigheter. De funderar över vad som ska hända och är oroliga för att det aldrig ska bli bra igen. De ställer sig frågor som: Vad kommer de att tro där hemma? Vad ska mamma säga? Kommer människohandlarna att få tag i mig igen? Kommer de att göra mina anhöriga illa?

(Intervjun är utförd 2009).

Konsekvenser och orsaker

Konsekvenser för den brottsutsatte

Människohandel kan innebära svåra konsekvenser för den brottsutsatte. Isolering, hot, förnedring, mental misshandel, manipulering, våld, sexuella övergrepp, tortyr, påtvingat drogintag och kränkande arbets- och levnadsförhållanden ger både fysiska och psykiska skador och kan i värsta fall leda till döden. Till skillnad från många andra traumatiska upplevelser är de trauman som de brottsutsatta genomgår ofta upprepade och ihållande. De brottsutsatta kan uppleva posttraumatisk stress, ångest och depression. De upplever också svårigheter att bygga sociala relationer som baseras på tillit. Inom människohandel för sexuella ändamål utsätts de brottsutsatta också för sexuellt överförbara sjukdomar, såsom hiv och aids, och farliga aborter. De brottsutsatta riskerar även att stötas ut från samhället när de får möjlighet att återvända till sina hemländer och kan återigen hamna i en utnyttjandesituation. En brottsutsatt kan i hemlandet anses ansvarig eftersom han eller hon anses omoralisk och drar skam över familjen och samhället.⁶⁵

Samhälleliga konsekvenser

Människohandel har även negativa effekter på samhället som helhet. Ojämliga förhållanden mellan kvinnor och män och flickor och pojkar legitimeras och förstärks. Människohandel leder också till en växande illegal marknad och kriminalitet. De kriminella erhåller med sina förtjänster både social och ekonomisk makt men även, i värsta fall, politisk makt.⁶⁶

Orsaker

Det finns flera grundläggande orsaker till varför människohandel existerar. För att få en överblick kan människohandel studeras utifrån de inblandade parterna.⁶⁷

Människohandlarna

En grundläggande orsak till att människohandlarna ägnar sig åt människohandel är den ekonomiska vinst som brottet ger. Människohandel som fenomen⁶⁸ innebär att den brottsutsatta utnyttjas under en längre tid, vilket för människohandlaren betyder en kontinuerlig vinst. Vinsterna inom människohandel är höga och jämförbara med vinsterna av den internationella drog- och vapenhandeln.⁶⁹

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare ytterligare tilltalade och målsägande.

Natalie var en framgångsrik student i Rumänien. Genom falska förespeglningar om en semestervistelse blev hon vilseledd av Daniella att resa till Sverige. Daniellas avsikt var att Natalie skulle utnyttjas för sexuella förbindelser i Sverige.

Dömdes fallet som människohandel? Ja, Daniella dömdes för människohandel.

Källa: Katrineholms tingsrätt Dom 2006-04-12 Mål nr B 133-05

Det är väldigt svårt att bedöma hur stor vinsten är. Det finns ett svenskt fall där vinsten för ett storskaligt nätverk som handlat med kvinnor uppskattats till nästan 500 000 kronor under cirka 7 månader. Dessutom ger människohandel förhållandevis stora vinster till relativt låg risk.⁷⁰ Det är exempelvis enklare att upptäckt transportera människor över gränsen än droger och vapen. De brottsutsatta kan också säljas vidare flera gånger för att öka vinsterna och minska risken för upptäckt. Korruption och ineffektiv lagstiftning gör det enklare för människohandlarna.⁷¹

Enligt UNODC:s globala studie är det relativt vanligt att till och med länder som har en specifik människohandelsbestämmelse, tillämpar andra bestämmelser för att åta sig människohandelsförfaranden. Detta då vissa av de viktiga rekvisiten i människohandelsdefinitionen anses svåra att bevisa. Det leder till att många länder istället använder sig av exempelvis koppleribrottet.⁷² Även i Sverige har det förekommit. (Se avsnitt Svenska människohandelsbestämmelsen).

De brottsutsatta

Det finns flera omständigheter som kan leda till att en person hamnar i en människohandelssituation, såsom utsatthet, fattigdom, förtryck, mänskliga rättighetskränkningar, brist på ekonomiska och sociala möjligheter, marginalisering, arbetslöshet, etnisk diskriminering, krig eller andra oroligheter och naturkatastrofer. På det individuella planet kan det vidare handla om familjekonflikter såsom våld i hemmet, naivitet, vilja att förbättra sin levnadsstandard, brist på lämplig utbildning och glorifiering av västvärlden.⁷³

Mellan 1999 och 2009 har de som utsatts för människohandel för sexuella ändamål, alternativt koppleri/ grovt koppleri, varit flickor och kvinnor i åldrarna 13–36 år. De män och pojkar som utsatts för människohandel har utnyttjats för andra ändamål än sexuella.⁷⁴ I de människohandelsfall som förekommit i Sverige mellan juli 2002 och mars 2008 har en knapp majoritet av de brottsutsatta varit minderåriga. Flera av dem tillhörde grupper som kan sägas vara särskilt utsatta såväl ekonomiskt som socialt i sina ursprungsländer. De har i många fall varit utsatta på grund av att de tillhör minoritetsgrupper som inte har haft någon möjlighet att få anställning i hemlandet, eller på grund av att de kommer från en hemmiljö där det förekommit missförhållanden.

Visste Du att?

Inom Europa finns det ett flertal länder som har ett BNP* som är lägre än hälften av Sveriges BNP:

*BNP per invånare 2007 uttryckt i köpkraftsstandard – BNP per capita med hänsyn till prisskillnader mellan länderna. Köpkraftsstandard är en konstruerad valuta.

Bulgarien: 8 600	Polen: 12 300
Estland: 16 100	Rumänien: 9 100
Lettland: 12 600	Ryssland: 10 000 (från 2006)
Litauen: 13 200	Sverige: 29 300
Luxemburg: 65 700	EU-länderna: 23 500

Människohandel är sammankopplad med fattigdom samt sociala och ekonomiska ojämlikheter inte bara inom ett land utan även mellan länder.

Källa: http://europa.eu/abc/keyfigures/qualityoflife/wealthy/index_sv.htm.

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare tilltalade.

Christoffer kontaktade, bland annat via en internetsajt, tio flickor och kvinnor, mellan 16 och 26 år, med syftet att ordna med sexuella förbindelser, såsom gangbang-träffar, alltså träffar då flera personer har sex med en annan person samtidigt. Gangbang-träffarna var ofta förnedrande och flickorna och kvinnorna saknade i praktiken möjlighet att påverka hur det sexuella umgänget gick till. En av de män som deltog och köpte sex dömdes för våldtäkt. Anledningarna som flickorna och kvinnorna gav till att de deltog i gangbang-träffarna varierade mellan behov av bekräftelse till behov av pengar.

Dömdes fallet som människohandel? Nej, Christoffer fälldes för grovt koppleri, köp av sexuell handling av barn och köp av sexuell tjänst.

Solna tingsrätt Dom 2009-09-28 Mål nr B 6645-08 och Svea hovrätt Dom 2009-12-22 Mål nr B 8039-09.

Endast ett fåtal av de brottsutsatta behärskade engelska och ingen kunde svenska.⁷⁵ En hel del av de brottsutsatta är ensamstående föräldrar. Det händer emellertid att de brottsutsatta kommer från bättre omständigheter och har utbildning.⁷⁶

Det finns även föräldrar som säljer sina barn. Pengar behöver inte alltid vara anledningen utan föräldrarna kan också hoppas att barnet får bättre levnadsvillkor. Traditioner som barnäktenskap och brudköp ökar risken för att speciellt flickor utsätts för människohandel. Brist på jämställdhet gör vidare flickor och kvinnor sårbara för människohandel. Flickor och kvinnor ges ofta inte samma möjligheter som pojkar och män gällande till exempel utbildning och arbete, och de utsätts för diskriminerande attityder och handlingar.⁷⁷

Efterfrågan

I regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål uppmärksammas att det är efterfrågan som primärt upprätthåller människohandel för sexuella ändamål. För att det ska vara möjligt att tjäna pengar på människohandel för sexuella ändamål, där den brottsutsatte utnyttjas i prostitution, krävs att det finns personer som betalar för att köpa sexuella tjänster.⁷⁸

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare ytterligare tilltalade och målsägande.

Fanni levde under mycket fattiga förhållanden i hemlandet. Hon hade under en längre tid haft ett förhållande med Roger (57 år) men var rädd för honom, eftersom han slagit och hotat henne. Roger åtalades för att vid fyra olika tillfällen ha rekryterat och transporterat Fanni, som inte hade fyllt 18 år, till Sverige. Inför den första resan hade Roger uppmanat Fanni att komma till Sverige så att han skulle kunna ordna ett arbete åt henne. Hon skulle därmed kunna betala tillbaka pengarna han skickat henne. Roger organiserade hennes resa och ringde till och med busschauffören under resans gång. Fanni hade samlag med busschauffören mot betalning. När Fanni kom fram till Sverige misshandlades hon och hennes pass framtogs henne. Efter två månader i Rogers lägenhet, när hennes skador från misshandeln inte längre gjorde henne oförmögen till sex, tvingades hon till prostitution.

Dömdes fallet som människohandel? Ja, till viss del. Fanni hade tidigare kommit till Sverige under den tiden hon uppfattade sig som Rogers flickvän utan att ett ekonomiskt sexuellt utnyttjande ägt rum. Därmed fann inte tingsrätten det styrkt att Roger hade som syfte att utnyttja Fanni i prostitution redan vid den första av de resor då hon kom att utnyttjas i prostitution. Däremot fann tingsrätten att det var ställt utom alla rimliga tvivel att Roger anordnat de andra tre följande resorna till Sverige i syfte att utnyttja Fanni i sin prostitutionsverksamhet och att hon stod i ett beroendeförhållande gentemot Roger. Roger dömdes för människohandel.

Källa: Helsingborgs tingsrätt Dom (deldom) 2005-09-22 Mål nr B 1230-05 och Hovrätten över Skåne och Blekinge Dom 2006-01-11 Mål nr B 2429-05. Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Högsta Domstolen meddelade inget prövningstillstånd.

Efterfrågan

Det finns många olika orsaker till att människohandel existerar. (Se avsnitt Konsekvenser och orsaker). Det innebär att det finns många olika sätt att motverka människohandel. Ett av dem är att bekämpa efterfrågan. Utan efterfrågan skulle det inte finnas någon marknad för de tjänster som personer utsatta för människohandel tvingas till.⁷⁹ De brottsutsatta kan utnyttjas på olika sätt inom sexindustrin, såsom för prostitution, för striptease och för pornografi. Efterfrågesidan av människohandel omfattar inte endast efterfrågan på den brottsutsattes tjänster utan allt som främjar exploatering som i sin tur leder till människohandel.⁸⁰

Enligt Europol kan ökningen av människohandel för sexuella ändamål inom EU relateras till den enorma vinst som människohandlare, kopplare, bar och klubbägare, som tillgodoser efterfrågan på köp av sexuella tjänster i Europa, gör. Uppgifter tyder på att det har blivit mer vanligt att människohandlarna själva äger eller sköter bordellerna, klubbarna och barerna där de brottsutsatta säljs.⁸¹ Det finns mycket pengar att tjäna. I ett svenskt fall framkom det att en bordellverksamhet som bedrevs i lägenheter i Stockholms län i snitt drog in 200 000 kronor i månaden.⁸²

Brå:s traffickingstudie visade att efterfrågan påverkar varje aspekt av planering och organisering av sexindustrin. Köparnas preferenser är väldigt viktiga. Ett av de mest återkommande önskemålen är ”nya tjejer”. Det är därför möjligt att tjäna extra pengar på att förflytta de brottsutsatta mellan olika länder eller städer. Det kan också röra sig om mer specifika önskemål som en speciell hårfärg eller etnicitet. Även ålder kan vara viktigt. Efterfrågan bestämmer inte endast vem som rekryteras men även omständigheterna kring den sexuella tjänsten. Det händer exempelvis att köparen har önskemål gällande klädesval och att köparen betalar extra för sex utan kondom, vilket den brottsutsatte tvingas gå med på.⁸³

Visste Du att?

En betydande del av personer i sexindustrin världen över är mellan 13 och 18 år.

Källa: Trafficking – a demand led problem? A multi-country pilot study, s. 37.

Visste Du att?

Det är mer vanligt med barn i tvångsprostitution i u-länder än i i-länder och att det bland annat har att göra med sexturism.

Källa: Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits, s. 12.

Intervju Jenny Westerstrand, doktor i juridik

Hur bör människohandel för sexuella ändamål motverkas?

- Bortsett från att internationella och nationella regelverk måste följas, och förbättras när det gäller stödet till brottsutsatta som hamnat i människohandlars händer, tror jag att det är viktigt att adressera såväl mäns efterfrågan som de sociala och ekonomiska faktorer som gör att kvinnor har ett ibland nästan tvingande behov av att migrera för ett bättre liv. Sociala och ekonomiska orättvisor måste bekämpas, m.a.o, liksom de köns- och sexualitetskulturella aspekter som gör att män efterfrågar att köpa sex.

(Intervjun är utförd 2009).

Medvetenheten om att köpare inte vill köpa sex av brottsutsatta gör att människohandlaren försöker att förminska sin aktiva och synliga roll. En bild av den brottsutsatte som egenföretagare skapas. Av samma anledning försöker människohandlarna rekrytera brottsutsatta som har en fallenhet för att vara tillmötesgående.⁸⁴

Brå har utfört en studie om människohandel som tar utgångspunkt från två perspektiv - tillgång och efterfrågan. I studien togs möjliga kriterier fram som påvisar att den som säljer de sexuella tjänsterna är utsatt för människohandel, såsom billigare pris, okunskap om det svenska språket och visat ointresse. Samma studie konstaterar att några av de faktorer som ligger bakom männens val att köpa sex av utländska kvinnor även utgör kriterier för att det förekommer människohandel. Exempelvis anser majoriteten av de svenska köpare som deltog i studien att priset är viktigt.⁸⁵ Köpare hade dessutom köpt sex av utländska kvinnor som inte talat det svenska språket och visat ointresse för dem.⁸⁶

Vidare konstaterar studien att svenska köpare inte utgör en homogen grupp. Det kan röra sig om allt från en ung tonåring till en äldre man på närmare 80 år. Men vanligtvis är den svenske köparen en man i medelåldern eller i yngre medelåldern, mellan 30 och 50 år. Köparna tillhör också samtliga samhällsklasser. Det är inte ovanligt att de har arbete och regelbunden inkomst och ungefär hälften har utbildning på högskole- och universitetsnivå. Nästan varannan svensk köpare är gift eller lever i ett förhållande och omkring 40 procent har barn.⁸⁷

Det förekommer att köparna tar en mer aktiv roll i verksamheten. Köparna kan exempelvis delta i marknadsföringen av de brottsutsatta och kan fungera som en mellanhand. Speciellt i de små nätverken kan gränsen mellan köpare och människohandlare i vissa fall vara otydlig. Men även i de större nätverken deltar köparna i verksamheten till exempel genom att de erbjuder sig att sätta upp hemsidor, sköta redovisningen och hitta boende i utbyte mot sexuella tjänster.⁸⁸

Intervju Socialtjänstens prostitutionsgrupper i Stockholm, Göteborg och Malmö

- Det är svårt att bedöma antal personer i prostitution i Sverige. Det finns ett antal olika prostitutionsarenor i Sverige och mycket är mörklagt. Det finns dessutom mycket rörelse i prostitution och en person kan samtidigt förekomma på ett flertal arenor eller i olika städer.
- Prostitutionen förändrar sig med samhället. Exempel på det är att andelen personer i prostitution som inte är svenska medborgare har ökat i och med globaliseringen och de mer öppna gränserna. Ett ytterligare exempel är att Internet och mobiltelefoner sedan en tid tillbaka används som nya medel för marknadsföring. Något som inte har förändrats är den låga debutåldern. Det kan handla om unga personer som redan är utsatta och en gemensam faktor kan vara sårbarhet och känslan av att man saknar värde som människa.
- Hos vissa av de som söker hjälp hos prostitutionsgrupperna kan det finnas en övergreppsproblematik, fysisk, psykisk och/eller sexuell i bakgrunden. Prostitutionen kan i dessa fall vara en del av det destruktiva beteendet. Som i andra sammanhang kan det även förekomma att personer i prostitution har olika former av missbruk såsom drog-, alkohol- och/ eller spelmissbruk.
- Prostitution handlar i de flesta fall inte om sexualitet. Vissa av de personer som prostitutionsgrupperna möter stänger av sin sexualitet och det händer att de har svårt att återigen känna lust, även i en framtida relation. Relationer i allmänhet brukar visa sig vara svåra, på grund av brist på tillit och i vissa fall även på grund av en okunskap om hur olika relationer fungerar.
- Det finns kopplingar mellan den lagliga sexindustrin och den olagliga. En del personer i prostitution har exempelvis arbetat på strippklubbar innan de hamnade i prostitution. Att detta arbete i vissa fall skulle kunna vara en inkörsport är inte orimligt. Det finns också de som både arbetar på strippklubbar och som säljer sex. När det gäller människohandel kan det handla om samma marknad som för den resterande sexindustrin. Det kan ibland vara svårt för köparen att veta om det handlar om en kvinna eller en man utsatt för människohandel för sexuella ändamål.

(Intervjun är utförd 2009).

Visste Du att?

"Postorder fru" (Mail order bride) industrin har sammankopplats med människohandel, då organisationerna bakom använder industrin till att rekrytera brottsutsatta.

Källa: UN.GIFT the Vienna forum to fight Human trafficking, s. 11.

Köp av sexuell tjänst förbjöds i Sverige 1999, i och med den så kallade sexköpslagen.⁸⁹ (Läs mer om förbudet mot köp av sexuell tjänst i avsnitt Relaterade begrepp). Förbudet mot köp av sexuell tjänst och huruvida det har positiva effekter på prostitution och människohandel för sexuella ändamål har omdebatterats.

I april 2008 tillsatte regeringen en utredning för att utvärdera tillämpningen av förbudet och dess effekter. Syftet med utvärderingen var att bedöma hur förbudet har fungerat i praktiken och vilka effekter det har haft gällande förekomsten av prostitution och människohandel för sexuella ändamål.⁹⁰ I utredningen, som presenterades i juni 2010, drogs ett antal slutsatser såsom att sedan förbudet mot köp av sexuell tjänst infördes har gatuprostitutionen halverats. Utredningen konstaterade att Internetprostitutionen de senaste fem åren har ökat i Sverige liksom i Danmark och Norge men att den dock är större i våra grannländer och att inget tyder på att ökningen varit större i Sverige, vilket talar emot att förbudet skulle ha medfört att gatuprostitutionen i Sverige bytt arena till Internet. Det finns inte heller några uppgifter som tyder på att personer i prostitution som tidigare utnyttjats i gatumiljö numera finns i inomhusprostitution. Utredningen lyfter att det under den senaste tioårsperioden har skett en ökning av prostitutionen i våra nordiska grannländer medan prostitutionen, såvitt känt, i vart fall inte ökat i Sverige. Gällande förbudets effekt på människohandel meddelar utredningen att etableringen av denna typ av kriminalitet anses ha betydligt mindre omfattning i Sverige än i andra jämförbara länder. Något som bekräftats bland annat av människohandlarna själva som nämner lagen som ett handelshinder. I Sverige har det inte heller etablerats några stora grupper av utländska kvinnor vare sig i gatuprostitutionen eller på nätet på samma vis som i de nordiska grannländerna. Utredningen bedömer också att de farhågor som lyftes i och med förbudets införande såsom att prostitutionen skulle drivas under jorden, vilket skulle göra det svårare att nå utsatta med sociala insatser, och att förbudet skulle innebära ökad risk för fysiska övergrepp och allmänt försämrade livsvillkor för personer i prostitution, inte har besannats. Utredningen lyfter också att förbudet haft en normativ effekt, genom att det skett en förändring av inställningen till köp av sexuell tjänst. Utredningen anser även att det i vissa fall har funnits anledning att se allvarigare på sexköpet än vad som gjorts i domstolspraxis, som till exempel i fall där den person som utnyttjas har ett psykiskt funktionshinder, då flera köpare utnyttjar en person, då den person som utnyttjas är ung eller drogpåverkad, eller då sexköpet har ett samband med organiserad kriminalitet såsom människohandel. Utredningen föreslår att straffmaximum för köp av sexuell tjänst höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.⁹¹

Kajsa Wahlberg, nationell rapportör om människohandel, Rikskriminalpolisen

"I arbetet med att motverka människohandel bör fokus läggas på efterfrågan. Utan efterfrågan skulle inte människohandel existera."

(Intervjun är utförd 2009).

Visste du att?

I en undersökning uppgav 1,7 procent av unga svenskar i åldern 16 till 25 att de någon gång har tagit emot ersättning för sexuella tjänster. Undersökningen visade dessutom att gruppen som tagit emot ersättning för sexuella tjänster också är den grupp med klart störst andel som har blivit utsatta för sexuellt våld eller utnyttjande det senaste halvåret. Större andel, jämfört med resterande ungdomar, av såväl de som tagit emot som de som gett ersättning för sexuella tjänster anger problem med sin sociala förankring, ekonomiska situation, psykiska och fysiska hälsa, självbild samt alkohol- och drogkonsumtion.

Källa: Se mej, unga om sex och Internet, s. 167 och 177 till 178.

Visste Du att?

I ett svenskt fall gavs köparna kundnummer och de informeras via sms eller mejl när nya kvinnor ankom.

Källa: The Organisation of Human Trafficking, s. 87 till 88.

PRIS - Prostituerades Revansch I Samhället

PRIS är ett nätverk för personer med erfarenhet från sexindustrin. Nätverket består av såväl verksamma som tidigare verksamma inom områden som prostitution, striptease och andra delar av sexindustrin.

Följande berättar Emma, en av grundarna till PRIS, om människohandel och efterfrågan:

-Vi har medlemmar som har varit utsatta för människohandel. Förutom allt de varit utsatta för innan de kom hit och under människohandeln är de extremt utsatta efteråt. Det är ett enormt trauma. Även om de får stanna i Sverige blir de ofta isolerade och ser ibland ingen annan utväg än att åter sälja sig. Det behövs stora resurser över lång tid - flera år - för att de ska få ett bra liv igen... eller för första gången.

- Min åsikt är att köparna i de flesta fall inte bryr sig om i fall personen i prostitution är utsatt för människohandel eller inte. De finns säkert många fall där de faktiskt inte vet om det heller. Personer i prostitution/brottsutsatta håller ju masken uppe också, för att inte bli misshandlade av sina kopplare och av människohandlarna. Tyvärr finns det ju också sadistiska köpare som säkerligen utnyttjar de brottsutsatta just därför att de är i en extremt utsatt situation och livegna. De brottsutsatta utsätts för saker vi helst inte vill veta.

-Troligen är det inte tillräckligt många svenska kvinnor som prostituerar sig för att svara mot efterfrågan - tack och lov är det inte så många som mår tillräckligt dåligt för att hamna i sexindustrin. Därför finns det en marknad för människohandel för sexuella ändamål. Detta hänger naturligtvis ihop med den "inhemska" sexhandeln och är ett komplext problem baserat på en samhällsstruktur vi måste arbeta för att i grunden förändra. Jag kan/vill inte tro att män med all information i knät kan fortsätta utnyttja människor genom att köpa sex. Köparna behöver informeras om att även de kan få hjälp. Deras beteende går inte bara ut över andra - personer i prostitution, deras familjer etcetera - utan ställer dessutom till stora problem i deras egna liv.

- PRIS vision är ett samhälle utan prostitution och stöder "sexköpslagen". Det är korrekt att köparna och inte personerna i prostitution är de som ska straffas - det är den med pengar i handen som har makten. PRIS vill att köpare ska åtalas och maxstraff utdömas som en tydlig signal från samhällets sida att detta oacceptabla utnyttjande av utsatta måste få ett slut. Majoriteten av de som köper sex har sambo/fru och barn hemma. Samtidigt köper de någon annans dotter... Detta är inte en fråga om sexualitet. Detta är ett samhällsproblem och en fråga om makt.

Nina, en annan av grundarna till PRIS, tillägger:

- Människohandel och prostitution är ju inte två olika saker. Det är en gradskillnad, som såklart är viktig för den enskilda, men det är inte två olika saker. Allt börjar i prostitution som är det stora problemet, för det är efterfrågan. Det går bara att få bort människohandel genom att män slutar köpa sex, inte genom att övertala dem att köpa av svenska eller självständiga eskorter. Minskar efterfrågan... ja då behövs det färre kvinnor!

(Intervjun är utförd 2009).

Internationella instrument

Ett internationellt samarbete är en viktig del av kampen mot människohandel eftersom det rör sig om ett gränsöverskridande brott.⁹² Inom FN, Europarådet och EU har ett flertal instrument som behandlar människohandel antagits.

FN:s konvention för bekämpande av handel med människor och utnyttjande av andras prostitution

Redan 1949 antogs Konventionen för bekämpande av handel med människor och utnyttjande av andras prostitution.⁹³ Enligt konventionens artikel 1 är konventionsländerna⁹⁴ skyldiga att straffa den person, som för att tillfredsställa en annan persons lustar, anskaffar, lockar eller förleder någon annan i prostitutionssyfte (artikel 1.1). Artikeln förbjuder även exploatering av någon annans prostitution (artikel 1.2). Att personen har samtyckt ges ingen betydelse i något av dessa fall. Artikel 2 fastställer att konventionsländerna ska straffa de personer som har eller bedriver, medvetet finansierar eller på något sätt deltar i finansieringen av en bordell.⁹⁵

Palermoprotokollet

FN:s protokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn (Palermoprotokollet) antogs år 2000 och är ett tilläggsprotokoll till FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet.⁹⁶ Palermoprotokollet trädde i kraft år 2003.⁹⁷

Intervju Iain Cameron, professor i folkrätt, Uppsala Universitet

Varför är internationella instrument viktiga i kampen mot människohandel?

- Det är ett internationellt problem. Utan samarbete mellan stater kommer man inte att lösa problemet.

Hur påverkar de internationella instrumenten Sverige?

- Enligt bland annat Palermoprotokollet är den svenska staten skyldig att kriminalisera människohandel men för att en kriminalisering ska få genomslag krävs dels att brottet är formulerat på ett sådant sätt att det "träffar" den verksamhet man vill komma åt, dels att tillräckliga resurser ägnas åt bekämpning av verksamheten och att dessa resurser används på rätt sätt.

(Intervjun är utförd 2009).

Protokollet har bland annat som syfte att förebygga och bekämpa människohandel, med särskild hänsyn till kvinnor och barn, och att skydda och bistå de brottsutsatta med full respekt för deras mänskliga rättigheter. (Se artikel 2).

I och med Palermoprotokollet etablerades för första gången en omfattande internationellt erkänd definition av brottet människohandel.⁹⁸ De länder som har ratificerat (godkänt) protokollet är skyldiga att kriminalisera människohandel, såsom definierad i protokollet, när brottet begås uppsåtligt. Det betyder inte att länderna behöver använda exakt den definition som etableras i protokollet utan det är protokollets innebörd och syfte som bör framgå i den nationella lagstiftningen.⁹⁹ Dessutom måste länderna, vilket även innefattar Sverige, motverka sådan efterfrågan som främjar alla former av utnyttjande av människor, särskilt kvinnor och barn, som leder till människohandel (artikel 9.5). Palermoprotokollet etablerar endast en minimumstandard. Det innebär att de nationella åtgärderna kan vara mer omfattande och strängare.¹⁰⁰

Protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi

Till FN:s konvention om barnets rättigheter¹⁰¹ antogs år 2000 ett tilläggsprotokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.¹⁰² I tilläggsprotokollet finns en definition av försäljning av barn. I det anges att med försäljning av barn avses varje handling eller transaktion genom vilken ett barn överförs av en person eller grupp av personer till annan mot betalning eller någon annan form av ersättning (artikel 2). Konventionsländerna ska förbjuda denna försäljning enligt artikel 1.

CEDAW – FN:s kvinnokonvention

Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, också kallad FN:s kvinnokonvention,¹⁰³ antogs redan år 1979 och började gälla 1981.¹⁰⁴ Enligt konventionen ska konventionsländerna bekämpa alla former av handel med kvinnor och utnyttjande av kvinnoprostitution (artikel 6).

Visste Du att?

35 % av de 155 länder som deltog i UNODC:s globala studie hade en specifik människohandelsbestämmelse innan Palermo-protokollet antogs men att protokollet ledde till att många fler länder antog en sådan bestämmelse.

Källa: Global Report on Trafficking in persons, s. 24.

Europarådets konvention om bekämpning av människohandel

Trots att Palermoprotokollet är utgångspunkten för Europarådets konvention om bekämpning av människohandel¹⁰⁵ och att den definition konventionen ger av människohandel är identisk med den som återges i Palermoprotokollet söker konventionen stärka skyddet och öka standarden. Konventionen definierar dessutom begreppet brottsutsatt (artikel 4). Konventionen har, i likhet med Palermoprotokollet, som syfte att främja internationellt samarbete när det gäller insatser mot människohandel (artikel 1.1 c)).¹⁰⁶ Konventionen har ytterligare som syfte att förebygga och bekämpa människohandel och skydda de brottsutsattas mänskliga rättigheter med respekt för jämställdhet (artikel 1.1 a) och b)). Konventionen upprättar även en övervakningsmekanism, GRETA, bestående av experter som ska övervaka hur konventionsländerna tillämpar konventionen.¹⁰⁷

Europarådets konvention antogs 2005 men trädde i kraft först i februari 2008. Sverige ratificerade inte konventionen förrän 2010.¹⁰⁸

I likhet med Palermoprotokollet fastställer konventionen en skyldighet att kriminalisera människohandel (artikel 18). Konventionen föreslår också en kriminalisering av användningen av den brottsutsattes tjänster, om den som utnyttjar tjänsten har vetskap om att den utnyttjade är utsatt för människohandel (artikel 19).¹⁰⁹

EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel

Det finns ett rambeslut om bekämpande av människohandel¹¹⁰ som antogs av EU:s ministerråd (ministrar från EU:s medlemsländer) år 2002.¹¹¹ Rambeslutet inriktar sig på människohandel med syftet att utnyttja den brottsutsattes arbetskraft eller tjänster, (inbegripet åtminstone tvångsarbete eller obligatoriska tjänster, slaveri eller sådana förhållanden som kan liknas vid slaveri eller träldom), eller med syftet att utnyttja den brottsutsatte i prostitution eller för andra former av sexuell exploatering, inklusive pornografi (artikel 1). Människohandelsbrottet ska enligt rambeslutet beläggas med effektiva, proportionerliga och avskräckande straffrättsliga påföljder som kan medföra utlämning. Ett maximistraff på minst åtta år ska föreskrivas om människohandeln har begåtts under vissa försvårande omständigheter, såsom då den brottsutsattes liv har satts på spel¹¹² eller om den brottsutsatte har varit särskilt utsatt. (Se artikel 3). Rambeslutet skulle vara genomfört av medlemsländerna innan augusti 2004 (artikel 10). 2010 kom ett förslag från EU-kommissionen på ett direktiv som om det godkänns upphäver rambeslutet. Direktivet går längre än rambeslutet bland annat genom att etablera en bredare definition av människohandel där även bland annat tiggeri och avlägsnande av organ nämns som utnyttjandesyfte. Direktivet föreskriver också ett ännu högre maximistraff, ett på tio år, om människohandeln har begåtts under vissa försvårande omständigheter.¹¹³

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare tilltalade och målsägande.

Carl fick kontakt med Karina via en chattsajt (ungdomssajt) på Internet och uppgav då en betydligt lägre ålder än sin riktiga. Redan andra gången de träffades åkte de tillsammans till Stockholm. Karina hade varken pengar eller kläder med sig och visste inte var de befann sig. De kom därefter att bo tillsammans i Carls lägenhet. Karina är lindrigt förståndshandikappad och är som en 10-12 åring i vissa avseenden men i de flesta avseenden betydligt yngre och hon har gått i särskola i hela sitt liv. Hon har svårigheter att hävda sin integritet. I samband med att Carl tog henne till Stockholm försköt hennes föräldrar henne. Karina var helt beroende av Carl. Karina var i en utsatt belägenhet. Karina hade tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning under tiden augusti till december 2007, i Carls lägenhet samt på ett hotell i Stockholm och vid tre veckolånga tillfällen i Göteborg. Det var Carl som tagit initiativ till att Karina skulle ha tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och Carl tog hand om i princip alla de pengar som verksamheten inbringat. En ytterligare man, Alfred tog bilder på henne och upprättade en hemsida på Internet. När Karina var med en köpare var Carl antingen i ett angränsande rum eller utanför lokalen med möjlighet att höra vad som hände via telefonkontakt och högtalarfunktion.

Dömdes fallet som människohandel? Nej, Tingsrätten och Hovrätten gjorde bedömningen att utredningen i målet inte gav stöd för att Carl haft för avsikt att sälja Karina redan då han lät henne följa med till lägenheten. Carls direkta uppsåt kunde alltså inte bevisas. Carl dömdes bland annat för grovt koppleri. (Alfred åtalades i en annan dom). Detta fall var det första fall i Sverige där målsägande var svensk och de involverade åtalats för människohandel. Ingela Hessius, Karinas målsägandebiträde menar att fallet borde ha dömts som människohandel men att domstolen inte gjorde den bedömningen på grund av ett flertal faktorer, varav en är den bild som finns av människohandel där de brottsutsatta inte är svenskar. Även kravet på direkt uppsåt som uppställs i människohandelsbestämmelsen försvårar tillämpningen. Ingela Hessius menar vidare att det är viktigt att poängtera att svenskar kan vara utsatta för människohandel och att människohandlarna i ett välfärdsland som Sverige utnyttjar andra faktorer än ekonomisk utsatthet, som försätter den brottsutsatte i en utsatt belägenhet, såsom förståndshandikapp. Människohandlarna kan även utnyttja unga personers dåliga självförtroende eller instabila livssituation.

Källa: Attunda tingsrätt Dom 2008-07-11 Mål nr B 886-07 och Svea Hovrätt Dom 2008-10-29 Mål nr B 5886-08 samt intervju med Ingela Hessius.

Svenska människohandelsbestämmelsen

Den svenska människohandelsbestämmelsen antogs, såsom nämndes tidigare, år 2002. Två år senare, år 2004, förändrades lagen och utvidgades till att omfatta alla former av utnyttjande samt människohandel inom landets gränser. En utredning genomfördes sedan, mellan 2006 och 2008 på uppdrag av regeringen där det bland annat konstaterades att människohandelsbestämmelsen hade en utformning som kunde hindra att den tillämpades på ett effektivt sätt, och att människohandelsförfaranden i mycket stor utsträckning bedömdes som andra brott, såsom koppleri och grovt koppleri. (Läs mer om koppleribrottet i avsnitt Relaterade begrepp).¹¹⁴ Detta ledde till ytterligare en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2010.¹¹⁵

Palermoprotokollet har legat till grund för den övergripande utformningen av den svenska människohandelsbestämmelsen, något som inte har förändrats i och med den sista lagändringen. I likhet med Palermoprotokollet, ska alltså den som genom något otillbörligt medel vidtar en handelsåtgärd i syfte att exploatera någon dömas för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år enligt den svenska människohandelsbestämmelsen.¹¹⁶ Den nya lagstiftningen skiljer sig emellertid från den tidigare på flera sätt och två stora förändringar är följande:

1. Kontrollrekvisitet

Enligt den tidigare bestämmelsen skulle handelsåtgärderna leda till att kontroll togs över den brottsutsatte, det så kallade kontrollrekvisitet. Kontrollrekvisitet har i den nya lagstiftningen tagits bort. Kontrollrekvisitet ansågs i praktiken ta sikte på samma omständigheter som rekvisitet otillbörliga medel.¹¹⁷

2. Dubbel straffbarhet

Enligt den nya lagstiftningen uppställs inte längre något krav på dubbel straffbarhet för att svensk domstol ska kunna döma för människohandel begången utomlands. Det innebär alltså att om människohandlaren har någon anknytning¹¹⁸ till Sverige kan fallet dömas i svensk domstol oavsett om människohandel är straffbart i det land där brottet begicks eller inte.¹¹⁹

Handelsåtgärder

De handelsåtgärder som räknas upp i bestämmelsen är rekrytera, transportera, överföra, inhysa eller ta emot.¹²⁰ De är avsedda att spegla en tänkt kronologisk ordning för människohandelns genomförande. I de fall det rör sig om gränsöverskridande människohandel omfattas handelsåtgärder som vidtas i ursprungs-, transit- och destinationsländerna. Det betyder inte att alla handelsåtgärder behöver vidtas i ett och samma fall eller att de behöver vidtas i den ordning som de räknas upp i bestämmelsen. De kan även vidtas av olika personer.¹²¹

Brottsbalken 4 kap. 1a §

Den som, i annat fall än som avses i 1 §, genom *olaga tvång*, *vilseledande*, *utnyttjande av någons utsatta belägenhet* eller med annat sådant *otillbörligt medel rekryterar, transporterar, överför, inhyser* eller *tar emot* en person *i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte*, döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en *person som inte har fyllt arton år* döms för människohandel även om inte något sådant *otillbörligt medel* som anges där har använts.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket mindre grovt, döms till *fängelse* i högst fyra år.

Olaga tvång = genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvinga annan att underkasta sig någon åtgärd.

Vilseledande = förmedlande av en oriktig uppfattning.

Annat sådant otillbörligt medel = situationer där människohandlaren på andra sätt bemästrar den brottsutsattes fria och verkliga vilja.

Rekrytera = förfaranden för att värva eller anskaffa en person.

Transportera = både organisering av resa och själva framförandet av transportmedlet.

Överföra = förfaranden som utgör ett led i en förflyttning eller en överföring av en person, exempelvis när människohandlaren förmår den brottsutsatte att själv bege sig någonstans eller när människohandlaren överlåter den brottsutsatte till en annan person.

Inhysa = ge tillfälligt eller permanent boende åt den brottsutsatte.

Ta emot = både ett faktiskt mottagande och ett övertagande av den brottsutsatte.

I syfte att = direkt uppsåt.

Exploatering för sexuella ändamål = utsättas för sexualbrott eller utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser, dvs. prostitution eller för medverkan vid framställning av pornografiska alster eller medverkan i pornografisk föreställning.

Annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte = Med verksamhet avses någon form av åtgärd som den brottsutsatte ska utföra eller underkasta sig. Med nödläge avses situationer där den brottsutsatte är förhindrad att fritt bestämma över sina göranden och låtanden. Den brottsutsatte befinner sig i en verkligt svår situation som inte är helt tillfällig eller övergående.

När det gäller **barn** behöver inget otillbörligt medel användas.

Människohandel ger två till tio års **fängelse**. Om brottet anses mindre grovt är maximistraffet fyra års fängelse.

Prop. 2009/10:152, s. 21 och 59-61.¹²³

Otillbörliga medel

Precis som i tidigare lagstiftning krävs det att handelsåtgärderna har genomförts genom användandet av otillbörliga medel. De otillbörliga medlen ska förstås på så sätt att människohandlaren har ett inflytande över den brottsutsattes handlingar vilket begränsar hans eller hennes möjligheter att påverka sin situation och att detta inflytande är otillbörligt. Bestämmelsen räknar upp ett flertal otillbörliga medel, såsom olaga tvång eller vilsledande. Människohandlaren kan också utnyttja den brottsutsattes utsatta belägenhet. Människohandlaren kan då utnyttja att den brottsutsatte befinner sig i en beroendeställning, till exempel till följd av ett ekonomiskt skuldförhållande eller ett anställningsförhållande. Människohandlaren kan också utnyttja att den brottsutsatte lever under ekonomiskt svåra förhållanden. Även personer som befinner sig i vanmakt, flyktingar eller personer som lider av förståndshandikapp eller någon sjukdom eller är beroende av narkotika anses kunna vara i en utsatt belägenhet. I människohandelsbestämmelsen står också att människohandlaren kan använda sig av ett "annat sådant otillbörligt medel" vilket innebär att människohandlaren kan använda sig av andra otillbörliga medel än de som uttryckligen står i lagtexten. Omständigheterna ska däremot vara sådana att den brottsutsatte inte har något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig handelsåtgärden. Först då anses det som människohandel.¹²²

Exploateringssyfte/utnyttjandesyfte

Det krävs också att människohandelsförfarandena har vidtagits i syfte att exploatera (i den nya lagstiftningen används ordet "exploatera" istället för "utnyttja"¹²⁴) den brottsutsatte, det vill säga, att otillbörligt använda den brottsutsatte. Människohandlaren kan ha som syfte att exploatera den brottsutsatte för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte. Ett exempel på en verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte är när den brottsutsatte – utan att det är fråga om tvångsarbete – förmås arbeta under synnerligen svåra förhållanden till en mycket låg lön. Andra exempel är när den brottsutsatte förmås att tigga eller stjäla.¹²⁵ Nödläge kan också inbegripa företeelser som tvångsäktenskap mot ersättning till annan (så kallat brudköp). Ytterligare ett exempel är när den brottsutsatte förmås att avlägsna annat biologiskt material än organ, till exempel vävnad såsom hud och brosk.¹²⁶

För att det ska vara människohandel behöver inte exploateringen ha ägt rum, utan redan syftet att exploatera är straffbart. Brottet är fullbordat redan innan den åsyftade exploateringen äger rum.¹²⁷

Samtycke

Den brottsutsattes samtycke till den åsyftade exploateringen har ingen betydelse för straffansvar, trots att det inte uttryckligen står så i människohandelsbestämmelsen. Kravet på att människohandlaren ska ha handlat i syfte att exploatera den brottsutsatte är uppfyllt även om det skulle hävdas att den brottsutsatte samtyckt till

Intervju Petter Asp, professor i straffrätt, Stockholms Universitet

Kan en straffbestämmelse/människohandelsbestämmelse ha en förebyggande effekt?

Självklart, en av huvudpoängerna med att kriminalisera något är tanken att det ska bidra till att undertrycka beteendet. Allmänprevention är det generella målet med straffsystemet och med att kriminalisera. Samtidigt bör man framhålla att saker inte försvinner för att de kriminaliseras och det finns ganska sällan skäl att tro att justeringar av straffsystemet är viktiga i ett effektperspektiv. En straffbestämmelse kan ha en normativ effekt som i sin tur kan leda till en attitydförändring men när det gäller människohandel är det inte alldeles lätt att tro på någon större effekt i det avseendet då de som låter sig påverkas nog är ganska eniga om att det är en hemsk verksamhet. Men det betyder naturligtvis inte att det saknas skäl för kriminalisering.

(Intervjun är utförd 2009).

exploateringen.¹²⁸ Ett samtycke som framkallas exempelvis genom att vilseleda den brottsutsatte kan aldrig utgöra något relevant samtycke enligt svensk rätt.¹²⁹

Gränsöverskridande och icke gränsöverskridande

Människohandel behöver enligt den nuvarande svenska bestämmelsen inte vara gränsöverskridande, det vill säga fall av människohandel inom landet är också straffbara. Det innebär alltså att bestämmelsen också omfattar människohandelsförfaranden i Sverige trots att personen har anlänt till detta land på något annat sätt än som utsatt för människohandel eller är bosatt i Sverige.¹³⁰

Barn

Enligt den svenska människohandelsbestämmelsen ställs inget krav på användande av ett otillbörligt medel när det gäller barn, det vill säga en person som inte har fyllt arton år. Om människohandlaren vidtar en handelsåtgärd i ett exploateringssyfte mot ett barn kan han eller hon dömas för människohandel.¹³¹

Relaterade begrepp

Människosmuggling, barnsexhandel, koppleri och köp av sexuell tjänst diskuteras ofta i samband med människohandel och speciellt människohandel för sexuella ändamål. Hur är de relaterade och vilka skillnader finns det?

Människosmuggling

Enligt FN:s protokoll mot människosmuggling land-, luft- och sjövägen¹³² är människosmuggling definierat som:

”främjande, i syfte att direkt eller indirekt uppnå en ekonomisk eller annan materiell vinning, av en persons olagliga inresa i en stat som är bunden av protokollet och i vilken han eller hon inte är medborgare eller stadigvarande bosatt.”
(Artikel 3).

Det finns tre stora skillnader mellan människosmuggling och människohandel:

1. Trots att människosmuggling kan vara både farlig och ske under svåra omständigheter så skiljer den sig från människohandel genom att de personer som smugglas har samtyckt till smugglingen. Att en person utsatt för människohandel har samtyckt till utnyttjandet saknar betydelse.
2. Människohandel omfattar ett utnyttjandesyfte. Smugglingen avslutas i och med att personen når destinationen.
3. Människosmuggling är alltid gränsöverskridande. Människohandel kan vara både gränsöverskridande eller icke gränsöverskridande.¹³³

De svenska straffbestämmelserna om människosmuggling och organiserande av människosmuggling finns i utlänningslagen.¹³⁴

Barnsexhandel

Med barnsexhandel menas att en person med hemvist i Sverige reser till ett annat land för att där ha sexuellt umgänge med ett barn med hemvist i landet, mot någon form av ersättning. Barnsexhandel innebär alltså oftast att utnyttjaren förflyttar sig till den utnyttjade. Transporten är således motsatt mot människohandel.¹³⁵

Visste du att?

Rikskriminalpolisen har fått information om att det regelbundet förekommer att svenska män reser till Thailand för att sexuellt utnyttja thailändska kvinnor och barn i prostitution. Dessutom erbjuder männen ibland de thailändska kvinnorna möjlighet att komma till Sverige genom äktenskap eller genom besöksvisum för att de ska säljas för sexuella tjänster till ett högre pris i Sverige.

Under 2009 registrerade svensk polis nio anmälningar gällande barnsexhandel.

Källa: Lägesrapport 10, s. 9 och Lägesrapport 11, s. 17.

Koppleri

Koppleribestämmelsen i brottsbalken¹³⁶ fastställer att den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en annan person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning döms för koppleri. Lagen tar sikte på två olika situationer. Den första är främjande och den andra utnyttjande. För att främjande ska anses föreligga krävs att personen aktivt bidragit till att någon börjat eller fortsatt med prostitution. Det kan röra sig om att hålla vakt eller meddela adresser, upplåta en lägenhet eller ordna transporter. Även psykisk påverkan kan anses som främjande. Det krävs inte att kopplarens handling i det enskilda fallet lett till att någon annan person har haft prostitutionskontakter. Däremot förutsätter ett otillbörligt ekonomiskt utnyttjande att prostitutionen har ägt rum. Det kan röra sig om fall där kopplaren inte aktivt främjar personens prostitution men ändå utnyttjar att han eller hon prostituerar sig genom att ta del av intäkterna.¹³⁷ Att vid ett enskilda tillfälle till exempel förmedla en prostitutionskontakt är inte koppleri, men kan däremot utgöra medverkan till köp av sexuell tjänst.¹³⁸

Koppleribrottet anses grovt om verksamheten bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av personen i prostitution. En verksamhet som har bedrivits i organiserad form inkluderas i begreppet större omfattning. Ett exempel på när ett koppleribrott kan vara att bedöma som grovt är människohandelsliknande fall av koppleri.¹³⁹ När ett kopplerifall är människohandelsliknande rör det sig fortfarande om koppleri och inte människohandel. För koppleri föreskrivs fängelse i högst fyra år och för grovt koppleri fängelse i lägst två och högst åtta år. För människohandel föreskrivs fängelse i lägst två och högst tio år. Om människohandeln anses som mindre grov döms emellertid till högst fyra års fängelse.

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare tilltalade och målsägande.

Linda hade svåra ekonomiska problem. Hon ville fly och fick kontakt med Karin. Karin drev en prostitutionsverksamhet som involverade ett flertal kvinnor. Linda betalade själv för resan men Karin tog emot henne och förde henne dit hon skulle arbeta. Linda betalade 1500 kronor per dag till Karin. Karin bestämde priset och skötte bokningarna. Linda kunde säga nej till en köpare men var tvungen att arbeta för att betala hyran. Linda jobbade alla dagar i månaden förutom en till två dagar. Hon drack mycket och blev utsatt för ständiga kränkningar och nedvärderingar. Gällande detta fall identifierade polisen 510 lokala köpare under en fem veckors period och det upptäcktes att en av kvinnorna utnyttjats av 17 köpare under en dag.

Dömdes fallet som människohandel? Nej, uppgifter tydde på att kvinnorna hade haft det svårt och att det var därför de valt att anta erbjudandet men Karin hade inte utsatt dem för några olaga hot, vilseledande eller annan otillbörlig påverkan. Det framkom att Karin pressat kvinnorna att ta emot ett stort antal köpare och att kvinnorna gjort det för att betala avgiften och få pengar över. Tingsrätten konstaterade vidare att Karins påskyndade av de sexuella tjänsterna och uppmaning till kvinnorna att strunta i hygien uppenbarligen hade varit en del av Karins utnyttjande men att kvinnorna haft möjlighet att avbryta verksamheten. Dessutom var de varken så unga eller hade stått under sådan påverkan att de inte kunnat bryta upp med henne. Fallet dömdes som grovt koppleri.

Källa: Huddinge tingsrätt Dom 2005-12-23 Mål nr B 1666-05 och Svea hovrätt Dom 2006-03-13 Mål nr B 9992-05. Hovrätten fastställde tingsrättens dom i det som anförts. Se även Lägesrapport 8, s. 19.

Köp av sexuella tjänster

Köp av sexuella tjänster är förbjudet i Sverige sedan 1999.¹⁴⁰ Den som skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning kan dömas till böter eller fängelsestraff upp till sex månader. (En utredning som tillsattes av regeringen har gett förslag på att straffmaximum höjs till fängelse i ett år. (Se avsnitt Efterfrågan)). Med sexuell förbindelse avses samlag eller annat sexuell umgänge. Ersättningen kan vara både ekonomisk eller av annat slag, såsom narkotika eller alkohol.¹⁴¹ Om den som säljer den sexuella tjänsten är under 18 år kan en annan straffbestämmelse tillämpas, nämligen köp av sexuell handling av barn.¹⁴² Även försök till köp av sexuell tjänst är straffbart.¹⁴³

Den svenske lagstiftaren valde att endast förbjuda köp, men inte försäljning, av sexuella tjänster då det inte ansågs rimligt att också straffa personen i prostitution. Det ansågs viktigt att personer i prostitution inte känner att de riskerar någon form av straff, för att motivera dem att söka hjälp för att komma bort från prostitutionen.¹⁴⁴ Det bedömdes ovärdigt och oacceptabelt i ett jämställt samhälle att män skaffar sig tillfälliga sexuella förbindelser med kvinnor mot ersättning. Men lagen är könsneutral, det vill säga både köparen och personen i prostitution kan vara man eller kvinna. Det ansågs vidare att kriminaliseringen av köp av sexuell tjänst torde minska intresset för olika grupper eller enskilda i utlandet att etablera en mer omfattande organiserad prostitutionsverksamhet i Sverige.¹⁴⁵ Kopplingen mellan prostitution och människohandel befästs också i regeringens handlingsplan mot människohandel och prostitution.¹⁴⁶

I Europa finns olika juridiska förhållningssätt till prostitution.¹⁴⁷ I vissa länder, såsom Nederländerna och Tyskland, regleras inomhus- och gatuprostitution av staten och är inte förbjudna så länge vissa regler följs. Prostitution ses i båda dessa länder som ett arbete. I andra europeiska länder såsom Malta och Litauen är både försäljning av sexuella tjänster och bordeller förbjudna.¹⁴⁸

Norge förbjöd i januari 2009 köp av sexuella tjänster.¹⁴⁹ Det är däremot inte förbjudet att sälja sexuella tjänster. Även Island förbjöd köp av sexuella tjänster i april 2009. Det är inte olagligt att sälja sexuella tjänster men det är olagligt att marknadsföra försäljningen. Island har även antagit ett förbud mot striptease. Att trycka pornografiskt material är också förbjudet. Likaså produktion och import av pornografiskt material för försäljning, spridning eller för att på annat sätt publicera dem etcetera är förbjudet.¹⁵⁰ Finland har valt att endast kriminalisera köp av sexuella tjänster av en person utsatt för människohandel eller för koppleri. I likhet med den svenska bestämmelsen föreskriver den norska bestämmelsen och den finska bestämmelsen böter eller fängelse upp till sex månader. Om utförandet är särskilt kränkande kan upp till ett års fängelse utdömas enligt den norska bestämmelsen. Enligt den isländska bestämmelsen kan köp av sexuella tjänster ge upp till ett års fängelse.¹⁵¹

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare tilltalade och målsägande.

Lisa och Sandra bodde tillsammans i Estland. Lisa var under 18 år medan Sandra var över 18 år. Lisa och Sandra lånade pengar av Oskar för att betala hyran. Oskar föreslog att de skulle prostituera sig i Sverige för att på så sätt reglera skulden. Inledningsvis sa de båda nej men Oskar hotade med att någon av dem behövde åka annars skulle de bli bostadslösa. Lisa säger att hon inte kände sig tvingad att åka men att hon ansåg att hon inte hade något val. Lisa åkte till Sverige före Sandra. Sandra kom ett par veckor efter det att Lisa åkt eftersom hon var rädd för att åka. Nils mötte Lisa i Stockholm och skjutsade henne sedan till en lägenhet. Nils gav henne nyckeln till lägenheten samt ett SIM-kort. Telefonnummer fanns på Internet och köpare ringde henne. Hon gav dem då adressen och sålde sedan sexuella tjänster till dem. Hon fick behålla hälften av pengarna hon tjänade men hon behövde betala Nils 300 kronor per dag för en Internetannons. Nils kom varje dag och hämtade pengarna. Hon hade fyra till sex köpare per dag. Hon kunde säga nej till en köpare och bestämde själv när hon skulle resa hem. Hon var däremot rädd för Oskar och valde att betala tillbaka skulden till honom genom en banköverföring när hon kom tillbaka till Estland. Omständigheterna kring Sandras vistelse i Sverige var snarlika Lisas. Sandra betalade emellertid 500 kronor för Internetannonsen.

Dömdes fallet som människohandel? Ja och nej. Tingsrätten bedömde att berättelserna var sammanhängande, detaljerade och sinsemellan överensstämmande. Tingsrätten fastslog att omständigheterna inte var överdrivna utan snarare underdrivna. Gällande Lisa ansåg tingsrätten att hon blivit utsatt för människohandel. Gällande Sandra prövades gärningen endast som koppleri. Koppleriåtalet involverade fler kvinnor än Sandra, sammanlagt 19 stycken, och verksamheten ansågs vara i organiserad form. Dessutom hade verksamheten inbringat en stor vinst. Koppleribrottet dömdes som grovt. Till skillnad från Lisa var Sandra över 18 år och användandet av ett otillbörligt medel måste bevisas enligt människohandelsbestämmelsen för att gärningen mot henne ska anses som människohandel. Gällande barn krävs inget sådant otillbörligt medel. När det gäller koppleribrott uppställs inget krav på användandet av otillbörliga medel.

Källa: Stockholms tingsrätt Dom 2005-02-28 Mål nr B 2698-04 och Svea hovrätt Dom 2005-06-09 Mål nr B 2204-05, B 2343-05 och B 3334-05. Hovrätten ändrade inte tingsrättens dom i det som anförts.

Visste du att?

En man blev dömd för försök till köp av sexuell tjänst från en civilklädd polis som arbetade på Malmskillnadsgatan i en insats mot prostitution.

Källa: Stockholms tingsrätt Dom 2009-10-19 Mål nr B 14654-09.

Verkligt fall

Namnen har ändrats. Fallet involverade ytterligare tilltalade.

I sex lokaler som användes för massageverksamheter i Stockholm och Gävle och som upplåtits av Stefan såldes det även sexuella tjänster. Stefan var medveten om detta. En av kvinnorna berättar att hon i början endast utförde massage och att när kunderna bad om något extra skickade hon ut dem. Efter ett tag fick hon inga kunder. Hon behövde pengar. Hon skickade pengar till sin sjuka mamma i Thailand. Hon började ge kunderna det de bad om.

Dömdes fallet som människohandel? Nej, Stefan dömdes för koppleri. Stefan dömdes också för våldtäkt mot barn då han ett flertal gånger våldtagit sin frus kusin.

Stockholms tingsrätt Dom 2009-07-31 Mål nr B 3692-09 och Svea Hovrätt Dom 2009-10-29 Mål nr B 6767-09. Hovrätten ändrade inte tingsrättens dom i det som anförts.

Visste du att?

Mellan 1999 och 2008 har 648 personer lagförts för köp av sexuell tjänst. I 40 % av lagföringarna har ett eller flera sexköp anknytning till ett koppleri- eller människohandelsärende.

Sedan hösten 2009 har polisen i Stockholm satsat extra på åtgärder mot köp av sexuell tjänst i gatumiljö vilket har lett till en stor ökning av lagförda köpare .

Källa: SOU 2010:49, s. 202 och 208 och Intervju med Simon Häggström, polisassistent, Prostitutionsgruppen, Stockholmspolisen.

Källförteckning

Svensk lagstiftning

- Brottsbalk (1962:700).
- Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster.
- Lag (2002:436) om ändring i brottbalken.
- Lag (2004:406) om ändring i brottbalken.
- Lag (2005:90) om ändring i brottbalken.
- Lag 2010:371 om ändring i brottbalken
- Regeringsformen (1974:152).
- Utlänningslag (2005:716).

Annan nationell lagstiftning

- Finland - Lag 743/2006, Lag om ändring av 1 och 20 kap. i strafflagen och strafflagen.
- Island - Amendment-law no. 61/2007 och 51/2009, Legislation no. 85/2007 och 18/2010, Penal Code no. 19/1940.
- Norge - Straffeloven 1902 och Ot. prp. nr. 48 (2007-2008).

Offentligt tryck

- Direktiv 2008:44 - Utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst.
- Direktiv 2010:54 Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.
- Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, Skr. 2007/08:167, Integrations- och jämställdhetsdepartementet, juli 2008.
- Proposition 1997/98:55 - Kvinnofrid.
- Proposition 2001/02:124 - Straffansvaret för människohandel.
- Proposition 2003/04:111 - Ett utvidgat straffansvar för människohandel.
- Proposition 2004/05:45 - En ny sexualbrottslagstiftning.
- Proposition 2009/10:152 - Förstärkt straffrättsligt skydd mot människohandel.
- SOU 2008:41 - Betänkande Människohandel och Barnäktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd.
- SOU 2010:49 - Förbud mot köp av sexuell tjänst, En utvärdering 1999- 2008.

Rättsfall

- Attunda tingsrätt Dom 2008-07-11 Mål nr B 886-07.
- Borås tingsrätt Dom 2005-05-18 Mål nr B 436-05.
- Göteborgs tingsrätt Dom (deldom) 2004-12-30 Mål nr B 9637-04.
- Göteborgs tingsrätt Dom 2005-07-13 Mål nr B 4385-05.
- Göteborgs tingsrätt Dom 2008-11-20 Mål nr B 9080-08.
- Helsingborgs tingsrätt Dom (deldom) 2005-09-22 Mål nr B 1230-05.
- Hovrätten för västra Sverige Dom 2005-03-16 Mål nr B 1227-05.
- Hovrätten för västra Sverige Dom 2005-07-06 Mål nr B 2557-05.
- Hovrätten för västra Sverige Dom 2009-01-21 Mål nr B 4924-08.
- Hovrätten över Skåne och Blekinge Dom 2006-01-11 Mål nr B 2429-05.
- Huddinge tingsrätt Dom 2005-12-23 Mål nr B 1666-05.
- Katrineholms tingsrätt Dom 2006-04-12 Mål nr B 133-05.
- Malmö tingsrätt Dom 2010-01-14 Mål nr B 3745-09.
- Solna tingsrätt Dom 2009-09-28 Mål nr B 6645-08.
- Stockholms tingsrätt Dom 2005-02-28 Mål nr B 2698-04.
- Stockholms tingsrätt Dom 2009-01-30 Mål nr B10768-08.
- Stockholms tingsrätt Dom 2009-07-31 Mål nr B 3692-09.
- Stockholms tingsrätt Dom 2009-10-19 Mål nr B 14654-09.
- Svea hovrätt Dom 2005-06-09 Mål nr B 2204-05, B 2343-05 och B 3334-05.
- Svea hovrätt Dom 2006-03-13 Mål nr B 9992-05.
- Svea Hovrätt Dom 2008-10-29 Mål nr B 5886-08.
- Svea Hovrätt Dom 2009-06-11 Mål nr B 1479-09.
- Svea Hovrätt Dom 2009-10-29 Mål nr B 6767-09.
- Svea hovrätt Dom 2009-12-22 Mål nr 8039-09.

Internationella instrument

- Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others, Generalförsamlingens resolution 317 (IV) av den 2 december 1949.
- Europarådets konvention om bekämpning av människohandel, Council of Europe Treaty Series – No. 197, Warszawa den 16 maj 2005.
- Explanatory Report, Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings.
- Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, Generalförsamlingens resolution 55/25 av den 15 november 2000.
- Förenta Nationernas konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, Generalförsamlingens resolution 34/180 av den 18 december 1979.
- Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter, Generalförsamlingens resolution 44/25 av den 20 november 1989.

- Förenta Nationernas protokoll mot smuggling av migranter land-, luft- och sjövägen, Generalförsamlingens resolution 55/25 av den 15 november 2000.
- Förenta Nationernas protokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av människohandel, särskilt kvinnor och barn, Generalförsamlingens resolution 55/25 av den 15 november 2000.
- Förenta Nationernas protokoll om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi, Generalförsamlingens resolution 54/263 av den 25 maj 2000.
- Legislative Guide for the implementation of the protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children supplementing the United Nations Convention against transnational organized crime.
- Proposal for a directive of the European parliament and of the Council on preventing and combating trafficking in human beings, and protecting victims, repealing Framework Decision 2002/629/JHA, COM(2010)95 final, 2010/0065 (COD).
- Rådets rambeslut av den 19 juli 2002 om bekämpande av människohandel, 2002/629/RIF.

Litteratur och rapporter

- 2004 World Survey on the Role of Women in Development, Women and International Migration, A/59/287/Add.1 ST/ESA/294, DAW, UN, 2006.
- An introduction to human trafficking: vulnerability, impact and action, UN.GIFT, UNODC, 2008.
- Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners, Module 4: Control methods in trafficking in persons, UN, New York, 2009.
- Data and research on human trafficking: A global survey, Describing the Unobserved: Methodological Challenges in Empirical Studies on Human Trafficking, Tyldum Guri and Brunovskis Anette, International Organization for Migration (IOM), 2005.
- Fattigdom och människohandel – En strategi för bekämpning av människohandel genom Sveriges internationella utvecklingssamarbete, Enheten för Global Utveckling, 2003.
- Forced Labor and Human Trafficking: Estimating the Profits, Patrick Belser, ILO, 2005.
- Global Report on Trafficking in persons, UN.GIFT, UNODC, februari 2009.
- Infoblad Trafficking in persons, UNODC.
- Integration of the human rights of women and a gender perspective, Distr. GENERAL E/CN.4/2006/62, 20 February 2006, UN Report of the Special Rapporteur on the human rights aspects of the victims of trafficking in persons, especially women and children, Sigma Huda.
- Lägesrapport 6, Människohandel för sexuella ändamål, Rapport 2004:2, Rikskriminalpolisen, 1 jan - 31 dec 2003.
- Lägesrapport 8, Människohandel för sexuella ändamål m.m., Rapport 2006:4, Rikskriminalpolisen, 1 jan - 31dec 2005.
- Lägesrapport 9, Människohandel för sexuella och andra ändamål, Rapport 2007:6, Rikskriminalpolisen, 1 jan - 31 dec 2006.
- Lägesrapport 10, Människohandel för sexuella ändamål 2007-2008, Rapport 2009:1, Rikspolisstyrelsen, polisavdelningen, oktober 2009.
- Lägesrapport 11, Människohandel för sexuella och andra ändamål 2009, Rapport 2010:5, Rikspolisstyrelsen, polisavdelningen, september 2010.
- Människohandel för sexuella ändamål - möjligheter och svårigheter vid rättstillämpningen, Rapport 2, RättsPM 2007:2, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Stockholm, Februari 2007.

- Mellan mäns händer - Kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking, Jenny Westerstrand, 2008.
- Människohandel/koppleri - referatsammanställning, Rapport del 1, RättsPM 2006: 12, Utvecklingscentrum Stockholm, Åklagarmyndigheten, Maj 2006.
- Organiserad brottslighet - ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, Rapport 2007:4, Länsstyrelsen i Stockholms län, 2007.
- Promotion and Protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights including the right to development. General Assembly Distr. GENERAL A/HRC/10/16, February 2009, UN, Report submitted by the Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children, Joy Ngozi Ezeilo.
- Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights to the Economic and Social Council Addendum, E/2002/68/Add. 1.
- Se mej, unga om sex och Internet, 2009:9, Ungdomsstyrelsen, 2009.
- Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, Rapport, 2008:24, Brå, 2008.
- Study on national legislation on prostitution and the trafficking in women and children, IPOL/C/FEMM/ST/2004-05 24.10.2005, Transcrime, 2005.
- The Organisation of Human Trafficking, A Study of Criminal Involvement in Sexual Exploitation in Sweden, Finland and Estonia, Report 2008:21, Brå, 2008.
- Toolkit to Combat Trafficking in persons, Global Programme against Trafficking in Human Beings, UNODC, 2008.
- Trafficking – a demand led problem? A multi-country pilot study, Bridget Anderson och Julia O'Connell Davidson, Save the children Sweden, 2002.
- Trafficking Human beings in the European Union, A Europol perspective, May 2007.
- Trafficking in Persons Report, Department of State, USA, juni 2007.
- Trafficking in persons to Europe for sexual exploitation, UNODC, 2010.
- Trafficking in women, Working paper, European Parliament, Directorate-General for Research, 3-2000, 2000.
- Trafficking of women and children for sexual exploitation in the EU: the involvement of western Balkans organized crime 2006, Public version, Crimes against persons unit, Europol, juli 2007.
- UN.GIFT the Vienna forum to fight Human trafficking, 13-15 February 2008, Austria Center Vienna, Background paper, 023 workshop: The effectiveness of legal frameworks and anti trafficking legislation.
- Utarbetat material av Stiftelsen Kvinnoforum för Equal-partnerskapet "Genderforce", 2007.

Internet

- http://europa.eu/abc/keyfigures/qualityoflife/wealthy/index_sv.htm.
- http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?id=96&module_instance=10&action=pod_show.
- <http://unesco.org/culture/our-projects/cultural-diversity/trafficking-and-hiv-aids-project/projects/trafficking-statistics-project/data-comparison-sheet/>.
- <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b38e23.html>.
- http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12&chapter=18&lang=en.

- http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11-c&chapter=4&lang=en.
- http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en.
- <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=197&CM=1&DF=06/09/2010&CL=ENG>.

Fotnoter

1. Trafficking of women and children for sexual exploitation in the EU: the involvement of western Balkans organized crime 2006, Public version, Crimes against persons unit, Europol, juli 2007, s. 6.
2. Promotion and Protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights including the right to development, General Assembly Distr. GENERAL A/HRC/10/16, February 2009, UN, Report submitted by the Special Rapporteur on trafficking in persons, especially women and children, Joy Ngozi Ezeilo, s. 16.
3. Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking, Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights to the Economic and Social Council Addendum, E/2002/68/Add. 1, s. 5.
4. Generalförsamlingens resolution 55/25 av den 15 november 2000. Se artikel 3 i protokollet. Protokollet är ett tilläggsprotokoll till FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet. Eftersom Palermoprotokollet är ett tilläggsprotokoll måste länderna som ratificerar (godkänner) det också ratificera konventionen. Konvention och protokoll är internationella överenskommelser. Se även Legislative Guide for the implementation of the protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children supplementing the United Nations Convention against transnational organized crime, punkter 17 a) och 31.
5. Legislative Guide, punkter 32 och 33.
6. SOU 2008:41 - Betänkande Människohandel och Barnäktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd, s. 63 och Proposition 2003/04:111 - Ett utvidgat straffansvar för människohandel, s. 31. Se även http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?id=96&module_instance=10&action=pod_show.
7. Legislative Guide, punkt 33 och Prop. 2003/04:111, s. 26.
8. Prop. 2003/04:111, s. 26.
9. Lägesrapport 11, Människohandel för sexuella och andra ändamål 2009, Rapport 2010:5, Rikspolisstyrelsen, polisavdelningen, september 2010, s. 10.
10. Se artikel 3 c) och artikel 3 d) i Palermoprotokollet.
11. Se artikel 3 b) i Palermoprotokollet.
12. UN.GIFT the Vienna forum to fight Human trafficking, 13-15 February 2008, Austria Center Vienna, Background paper, 023 workshop: The effectiveness of legal frameworks and anti trafficking legislation, s. 5.
13. SOU 2008:41, s. 105.
14. Proposition 2001/02:124 - Straffansvaret för människohandel, s. 23.
15. The Organisation of Human Trafficking, A Study of Criminal Involvement in Sexual Exploitation in Sweden, Finland and Estonia, Report 2008:21, Brå, 2008, s. 15-16 och Global Report on Trafficking in persons, UN.GIFT, UNODC, februari 2009, s. 67 och 68.
16. Genom att ratificera en konvention/ett protokoll förklarar sig ett land slutligt bundet av konventionen/protokollet. En överenskommelse med ett annat land eller med en mellanfolklig organisation ingås av regeringen. En bindande internationell överenskommelse får emellertid inte ingås av regeringen utan att riksdagen har godkänt den, om överenskommelsen innebär att lag ändras el-

ler upphävs, ny lag stiftas eller om den i övrigt gäller ett ämne i vilket riksdagen ska besluta. Riksdagen måste också godkänna överenskommelsen om den är av större vikt. Se Regeringsformen (1974:152) 10 kap. 1 och 2 §§.

17. Se proposition 2001/02:124 - Straffansvaret för människohandel och lag (2002:436) om ändring i brottsbalken samt proposition 2003/04:111 - Ett utvidgat straffansvar för människohandel och lag (2004:406) om ändring i brottsbalken. En senare redaktionell förändring förekom. Se lag (2005:90) om ändring i brottsbalken.
18. Data and research on human trafficking: A global survey, Describing the Unobserved: Methodological Challenges in Empirical Studies on Human Trafficking, Tyldum Guri and Brunovskis Anette, International Organization for Migration (IOM), 2005, s. 18.
19. Människohandelsbestämmelse syftar till lagstiftning som kriminaliserar människohandel. Global Report on Trafficking in persons, s. 22.
20. Mellan mäns händer - Kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking, Jenny Westerstrand, 2008, s. 188. För en sammanställning av olika uppskattningar se: <http://www.unescobkk.org/culture/our-projects/cultural-diversity/trafficking-and-hiv-aids-project/projects/trafficking-statistics-project/data-comparison-sheet/>.
21. Lägesrapport 11, s. 9.
22. Siffran gäller 52 länder där formen av människohandel var specificerad.
23. Global Report on Trafficking in persons, s. 11 och 57.
24. Lägesrapport 6, Människohandel för sexuella ändamål, Rapport 2004:2, Rikskriminalpolisen, 1 jan -31 dec 2003, s. 27, Lägesrapport 9, Människohandel för sexuella och andra ändamål, Rapport 2007:6, Rikskriminalpolisen, 1 jan - 31 dec 2006, s. 4 och Lägesrapport 10, Människohandel för sexuella ändamål 2007-2008, Rapport 2009:1, Rikspolisstyrelsen, polisavdelningen, oktober 2009, 5 och Lägesrapport 11, s. 10 och 32.
25. Lägesrapport 9, s. 9-10, Lägesrapport 10, s. 11 och Lägesrapport 11, s. 13.
26. SOU 2008:41, s. 41.
27. Lägesrapport 10, s. 10 och Lägesrapport 11, s. 10. Stycket kan även beröra koppleri.
28. Informationen som härrör från denna studie kan alltså beröra Sverige eller samtliga tre länder.
29. The Organisation of Human Trafficking, s. 7-8, 32, 46 och 53-55. Se också Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, Rapport 2008:24, Brå, 2008, s. 55. Trettio ärenden (förundersökningar och domar) gällande människohandel och grovt koppleri har analyserats. Först studerades samtliga domar meddelade mellan åren 2002 och 2006 som innehöll åtalspunkter om människohandel eller grovt koppleri. Därefter gjordes ett urval av domar, för vilka även de bakomliggande förundersökningarna analyserades - alla domar där människohandel förekom som dom, åtal eller häkningsorsak samt koppleridomar där någon form av transport och sexuellt utnyttjande av den utsatte förekom. Informationen i stycket kan alltså även beröra koppleri.
30. The Organisation of Human Trafficking, s. 43-44.
31. SOU 2008:41, s. 73. Informationen gäller domar som meddelats i mål som avsett människohandel sedan brottet om människohandel infördes i juli 2002 t.o.m. mars 2008.
32. Lägesrapport 11, s. 10.
33. The Organisation of Human Trafficking, s. 8 och 73.
34. The Organisation of Human Trafficking, s. 67-69 och 73. Lägesrapport 10, s. 11 och Lägesrapport 11, s. 13. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
35. The Organisation of Human Trafficking, s. 10-11, 50 och 104. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.

36. Intervju 2009 med Jonas Trolle, kriminalinspektör vid Spaningsroteln city, människohandelskommissionen.
37. Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, s. 78.
38. Lägesrapport 10, s. 11 och Lägesrapport 11, s. 13. Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners, Module 4: Control methods in trafficking in persons, UN, New York, 2009, s. 6. The Organisation of Human Trafficking, s. 11, 45 och 108 och Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, s. 77. Informationen i stycket kan även beröra koppleri. Intervju 2010 med Patrik Cederlöf, nationell samordnare för arbetet mot prostitution och människohandel.
39. Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, s. 77 och Intervju 2010 med Patrik Cederlöf, nationell samordnare för arbetet mot prostitution och människohandel.
40. Intervju 2009 med Patrik Cederlöf, nationell samordnare för arbetet mot prostitution och människohandel.
41. The Organisation of Human Trafficking, s. 152 och Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, s. 78. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
42. Människohandel för sexuella ändamål - möjligheter och svårigheter vid rättstillämpningen, Rapport 2, RättsPM 2007:2, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Stockholm, Februari 2007, s. 37.
43. Lägesrapport 11, s. 11.
44. Lägesrapport 10, s. 11 och Lägesrapport 11, s. 11 och 13. The Organisation of Human Trafficking, s. 125. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
45. Intervju 2009 med Patrik Cederlöf, nationell samordnare mot prostitution och människohandel.
46. Lägesrapport 10, s. 11 och Lägesrapport 11, s. 11 och 13.
47. The Organisation of Human Trafficking, s. 77 och 79 och Intervju 2010 med Patrik Cederlöf, nationell samordnare mot prostitution och människohandel. Lägesrapport 11, s. 13. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
48. Lägesrapport 9, s. 5 och Intervju 2010 med Patrik Cederlöf, nationell samordnare mot prostitution och människohandel. Se även SOU 2010:49 - Förbud mot köp av sexuell tjänst, En utvärdering 1999- 2008, s. 109 och 195. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
49. The Organisation of Human Trafficking, s. 79, 86-87. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
50. The Organisation of Human Trafficking, s. 94-95. SOU 2010:49, s. 109. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
51. The Organisation of Human Trafficking, s. 85 och 89. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
52. The Organisation of Human Trafficking, s. 91. Lägesrapport 10, s. 11 och Lägesrapport 11, s. 12-13 och Intervju 2010 med Patrik Cederlöf, nationell samordnare mot prostitution och människohandel. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
53. Lägesrapport 10, s. 9. Se även Lägesrapport 11, s. 10.
54. The Organisation of Human Trafficking, s. 96-97 och 106. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
55. The Organisation of Human Trafficking, s. 47.
56. SOU 2010:49, s. 122 och Lägesrapport 11, s. 10. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
57. Lägesrapport 11, s. 10. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.

58. Lägesrapport 9, s. 7-8, Lägesrapport 10, s. 10 och Lägesrapport 11, s. 10. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
59. Global Report on Trafficking in persons, s. 57.
60. Lägesrapport 10, s. 12 och Lägesrapport 11, s. 13. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
61. Organiserad brottslighet - ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, Rapport 2007:4, Länsstyrelsen i Stockholms län, 2007, s. 12 och 27 och Lägesrapport 9 s. 7 och 16.
62. Organiserad brottslighet - ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, s. 27.
63. Trafficking in women, Working paper, European Parliament, Directorate-General for Research, 3-2000, 2000, s. 1.
64. Organiserad brottslighet - ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, s. 13, 22 och 39.
65. An introduction to human trafficking: vulnerability, impact and action, UN. GIFT, UNODC, 2008, s. 9 och 82-88 och Fattigdom och människohandel – En strategi för bekämpning av människohandel genom Sveriges internationella utvecklingssamarbete, Enheten för Global Utveckling, 2003, s. 10. Se även Utarbetat material av Stiftelsen Kvinnoforum för Equal-partnerskapet "Genderforce", 2007.
66. Utarbetat material av Stiftelsen Kvinnoforum för Equal-partnerskapet "Genderforce", 2007 och Intervju 2009 med Kajsa Wahlberg, nationell rapportör om människohandel, Rikskriminalpolisen.
67. Se t.ex. Fattigdom och människohandel, s. 17.
68. Såsom framgick ovan behöver inte ett utnyttjande ske för att en gärning ska kunna dömas som människohandel.
69. An introduction to human trafficking: vulnerability, impact and action, s. 96 och SOU 2008:41, s. 41.
70. The Organisation of Human Trafficking, s. 116 och Fattigdom och människohandel, s. 12.
71. Toolkit to Combat Trafficking in persons, Global Programme against Trafficking in Human Beings, UNODC, 2008, s. 424.
72. Minst 20 % av dessa länder använde mellan 2003 och 2007 andra bestämmelser systematiskt. Se Global Report on Trafficking in persons, s. 22. Även många av de länder som inte hade en specifik bestämmelse mot människohandel använde andra bestämmelser.
73. Toolkit to Combat Trafficking in persons, s. 424 och The Organisation of Human Trafficking, s. 42 och An introduction to human trafficking: vulnerability, impact and action, s. 3.
74. Lägesrapport 11, s. 11.
75. SOU 2008:41, s. 72-73. Informationen gäller domar som meddelats i mål som avsett människohandel sedan brottet om människohandel infördes i juli 2002 t.o.m. mars 2008.
76. Lägesrapport 11, s. 11 och The Organisation of Human Trafficking, s. 39.
77. Toolkit to Combat Trafficking in persons, s. 424 och Fattigdom och människohandel, s. 13-15 och 18.
78. Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, Skr. 2007/08:167, Integrations- och jämställdhetsdepartementet, juli 2008, s. 3 och 8.
79. 2004 World Survey on the Role of Women in Development, Women and International Migration, A/59/287/Add.1 ST/ESA/294, DAW, UN, 2006, s. 57.
80. Promotion and Protection of all human rights, civil, political, economic, social and cultural rights including the right to development, s. 18 och Integration of the human rights of women and a gender perspective, Distr. GENERAL E/CN.4/2006/62, 20 February 2006, UN Report of the Special Rapporteur on the human rights aspects of the victims of trafficking in persons, especially women and children, Sigma Huda, s. 10-11.

81. Trafficking of women and children for sexual exploitation in the EU, s. 7 och Trafficking in human beings in the European Union: A Europol perspective, s. 4.
82. Organiserad brottslighet - ett hinder för långsiktigt hållbar tillväxt i Östersjöregionen, s. 14. Fallet dömdes som både människohandel och grovt koppleri.
83. The Organisation of Human Trafficking, s. 106, 121-123 och 126. Informationen i meningen kan även beröra koppleri.
84. Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, s. 50-51.
85. Svaren som användes i Brå:s studie gavs under intervjuer och enkätundersökningar. Se människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, s. 15-17.
86. Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, s. 14, 41 och 47-48.
87. Sexuell människohandel, En fråga om tillgång och efterfrågan, s. 23-24.
88. The Organisation of Human Trafficking, s. 150. Informationen i stycket kan även beröra koppleri.
89. Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster. Ändrades i och med lag om ändring i brottsbalken 2005:90 och infördes i 6 kap. 11 § Brottsbalk (1962:700) och benämns köp av sexuell tjänst.
90. Direktiv 2008:44 - Utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst.
91. The Organisation of Human Trafficking, s. 124, Lägesrapport 11, s. 10 och SOU 2010:49, s. 18 – 25 och 243.
92. Prop. 2003/04:111, s. 25.
93. Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others, Generalförsamlingens resolution 317 (IV) av den 2 december 1949. Konventionen trädde i kraft 1951.
94. De länder som har ratificerat konventionen. Sverige har inte ratificerat. Se <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b38e23.html>.
95. Egen översättning.
96. Generalförsamlingens resolution 55/25 av den 15 november 2000.
97. http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=XVIII-12&chapter=18&lang=en. Sverige har ratificerat.
98. Legislative guide, punkt 31.
99. Artikel 5 och Legislative guide, punkter 36, 45 d) och e).
100. Legislative guide, punkt 17 e).
101. Generalförsamlingens resolution 44/25 av den 20 november 1989.
102. Generalförsamlingens resolution 54/263 av den 25 maj 2000. Sverige har ratificerat. Se http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=IV-11-c&chapter=4&lang=en.
103. Generalförsamlingens resolution 34/180 av den 18 december 1979. (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women).
104. Sverige har ratificerat. Se http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en.
105. Council of Europe Treaty Series – No. 197, Warszawa den 16 maj 2005.
106. Se även Palermoprotokollet artikel 2 c).
107. Explanatory Report, Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, punkter 6, 7 och 72 samt Kap. VII i konventionen.

108. <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=197&CM=1&DF=06/09/2010&CL=ENG>.
109. Se även Explanatory Report, punkt 229.
110. Syftet med rambeslut är att få medlemsländernas lagar att likna varandra. Rambeslut ställer upp de mål som länderna ska uppnå men länderna utformar den exakta lagstiftningen.
111. Rådets rambeslut av den 19 juli 2002 om bekämpande av människohandel, 2002/629/RIF.
112. Genom uppsåt eller grov oaktsamhet.
113. Proposal for a directive of the European parliament and of the Council on preventing and combating trafficking in human beings, and protecting victims, repealing Framework Decision 2002/629/JHA, COM(2010)95 final, 2010/0065 (COD). Se artikel 2 och artikel 4.
114. SOU 2008:41 - Betänkande Människohandel och Barnåktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd, s. 90.
115. Lag 2010:371 om ändring i brottsbalken.
116. Se SOU 2008:41, s. 64 och Proposition 2009/10:152 Förstärkt straffrättsligt skydd mot människohandel, s. 1, 6 och 14.
117. Prop. 2009/10:152, s. 16-19.
118. Se 2 kap. 2 § Brb för innebörd av anknytning.
119. Prop. 2009/10:152, s. 23-24.
120. Prop. 2009/10:152, s. 16.
121. Prop. 2003/04:111, s. 52, 55 och 65.
122. Prop. 2009/10:152, s. 14-16 och 60.
123. Uttrycket "annan sådan åtgärd" togs i och med den sista lagändringen bort.
124. I den nya lagstiftningen används ordet "exploatera" istället för "utnyttja." Med "utnyttja" kan avses både att dra otillbörlig fördel av någonting och att dra god nytta av någonting. Med exploatering av människor avses alltid ett otillbörligt användande. Se Prop. 2009/10:152, s. 20-21.
125. Tiggeri har i målet Stockholms tingsrätt Dom 2009-01-30 Mål nr B10768-08 och Svea Hovrätt Dom 2009- 06-11 Mål nr B 1479-09 tolkats som tvångsarbete.
126. Prop. 2009/10:152, s. 19, 60-61 och SOU 2008:41, s. 68. Enligt direktiv 2010:54 Stärkt skydd mot tvångsåktenskap och barnåktenskap ska en utredning göra en samlad översyn av relevant lagstiftning och överväga om det finns skäl att införa en särskild straffbestämmelse som gäller tvångsåktenskap.
127. Prop. 2009/10:152, s. 15 och 20.
128. Prop. 2009/10:152, s. 25-26.
129. Prop. 2003/04:111, s. 61.
130. Prop. 2009/10:152, s. 17.
131. Prop. 2009/10:152, s. 21.
132. Förenta Nationernas protokoll mot människosmuggling land-, luft- och sjövägen är ytterligare ett tilläggsprotokoll till Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet. Antogs med Generalförsamlingens resolution 55/25 av den 15 november 2000. Sverige har ratificerat. Se http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12-b&chapter=18&lang=en.
133. Infoblad Trafficking in persons, UNODC, s. 4.

134. Se Utlänningslag (2005:716) 20 kap. 8 och 9 §§.
135. Lägesrapport 10, s. 16.
136. Se 6 kap. 12 §.
137. Proposition 2004/05:45 - En ny sexualbrottslagstiftning, s. 107-108.
138. SOU 2010:49, s. 87.
139. Prop. 2004/05:45 s. 111-113 och 151. Se även SOU 2010:49, s. 87.
140. Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster. Ändrades i och med lag om ändring i brottsbalken 2005:90 och infördes i 6 kap. 11 § Brottsbalken och benämns köp av sexuell tjänst.
141. Proposition 1997/98:55 - Kvinnofrid, s. 136. Bestämmelsen tillämpas även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.
142. 6 kap. 9 § i brottsbalken.
143. Se 6 kap. 15 § och 23 kap. 1 § BrB.
144. Prop. 1997/98:55, s. 104.
145. Prop. 1997/98:55, s. 22 och 105.
146. Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, s. 3.
147. Här åsyftas först och främst prostitution som inte involverar minderåriga.
148. Inom EU kan fyra juridiska förhållningssätt till prostitution urskiljas: Abolitionism, Nyabolitionism, Prohibitionism och Regulationism. Se mer i Transcrimes rapport Study on national legislation on prostitution and the trafficking in women and children, IPOL/C/FEMM/ST/2004-05 24.10.2005, 2005, s. 25, 34, 40 och 94. Se även Mellan mäns händer - Kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking, s. 300.
149. Se 12 § 3 nr. och 202 a § i Straffeloven 1902 samt Ot. prp. nr. 48 (2007-2008).
150. Se Amendment-law no. 61/2007 och 51/2009 och art. 206 och 210 i Penal Code no 19/1940. Se även laws no 85/2007 och 18/2010.
151. Lag 743/2006, Lag om ändring av 1 och 20 kap. i strafflagen. Se även 20 kap. 8 § i den finska strafflagen.

*Mer information kan du få av
Patrik Cederlöf, nationell samordnare mot prostitution och
människohandel vid Länsstyrelsen i Stockholms län
Tfn vxl: 08- 785 40 00*

*Rapporten finns också som pdf på [www.lansstyrelsen.se/stockholm/
publikationer](http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/publikationer) och www.unifem.se
ISBN 978-91-7281-393-9*